Smreka.

Na samem, v noči jasni.
Stojí med snegom smreka;
Od biserov ledenih
Iskrí se jej obleka.

Kot bi drevó božično
Ugledal v noči sveti,
Takó, samotna smreka.
Na tebe moram zreti!

In v mislih ti prižigam
Božične luči zlate,
Željâ in sanj in upov
Stotero nizam nate!...

Kakó v zelenju živem
Ta srčna dika sije,
Z vršiča pa se zvezda
Leskeče — poezije!

Kot dečku, kadar gleda
Božične zlate sveče,
Takó srcé v nemirnem
Veselju mi trepeče...

Oj, gôri, zvezda sveta,
Srcé mi zate žije!
Prelep je božič dušni
Pod zvezdo poezije! —

A. Funtek.

Brata.

(Novela. — Spisal **A. Funtek.**)

I.

»Gregor!« — Nobenega odgovora.

»Gregor!«

Mož, sedeč na podrti nizki klopi pred borno kočo, ozrè se po gosposko oblečenem človeku, stoječem pred njim.

Začel se je delati mrak, ki rad izvabi človeka iz temačne sobe pod milo nebo zlasti sedaj po letu, ko te pozdravi večerna sapica. Prav lahko še opazujemo nagovorjenega moža: v najboljših letih je še, a nič prijaznega ne gledamo na njem: sovražen pogled mu švigne iz udrtih očij, in sovražno mu zveni glas, ko reče:

»A! ti si!«

Potem se sklone nazaj in mrmrá nekaj, česar ni razumeti. Gosposki prišlec stopi bliže.

»Ali nimaš nobene besede zame, nobenega pozdravila?« deje z lahko tresočim glasom.

»Nobene!«

»Po tolikih letih nobene besede, Gregor? —«

»Jaz te nisem klical.«

Oni povesi roko, katero je stegnil v pozdrav in prikima z glavo, malone otožno.

»Čas ni pokopal tvojega sovraštva, Gregor«, reče mračno, »in vendar sem upal, da te najdem drugačnega, kadar se vrnem. Brat tako proti bratu! Srca nimaš, Gregor, tako sovraštvo je nenaravno, tako sovraštvo je — —«

Gregor zamahne z roko.

»Kakoršnokoli! Ljubezni tvoje mi ni treba. Klical te nisem.«

»Ali —«

»Nič!« vzklikne Gregor hripavo. »Pusti me, pa dosti!«

Tihota nastane. Gregor podprè glavo in strmí na tla, brat si potegne z roko preko čela. Čudna poteza se kaže na njegovih ustnih; kakor zadušen vzdih mu prikipí iz prsij. Precej časa zrè na brata, sedečega mirno na klopi, potem mu oko nehotoma uide po bornem poslopju. Kakšno siromaštvo, kakšen razpad! Okna slabo zakrpana s papirjem; kar je celih stekel, slepa od prahú; vrata samo prislonjena, brez zapaha; zidovje začrnelo, okrušeno; streha luknjasta, raztrgana . . . In to je njegova rojstna hiša, — o, take ni pustil, ko je šel z doma! Glava se mu skloni na prsi, truplo se mu nagne naprej.

Nobenega glasú! Zdajci zazvoni v oddaljenem zvoniku »Zdrava Marija!« Gregor se vzdrami. Postranski pogled švigne na brata, ali obraz je trd, kakor kamen. V prsih mu vrè, hropeče diha, roke se stiskajo . . . Zdí se, kakor bi hotel moliti, in vendar neče; brat pa se odkrije.

»Ali si še vedno tu?« sikne naposled — prve besede, ki je izpregovori sam od sebe! »Kaj pa hočeš?«

Oni se stresne, kakor iz sanj.

»Kaj hočem? Nič, Gregor, nič sedaj. Videl sem dosti; nadlegovati te nečem. Pa z Bogom!«

Rekši se obrne, da bi odšel. Gregor vstane in stopi predenj; malone za glavo je večji od brata; močen mož, ali zanemarjen do cela. Oprava slaba, po nekod raztrgana; klobuk nizko potisnen na čelo.

»Haha, videl si dosti, kajpada! Siromaštvo si videl, brata si videl v potrebi, pa greš. Kako pa! Ti gospod, jaz kmet — kaj kmet, berač! In svoje oči si napasel, oči, ki so hotele tudi jedenkrat kaj druzega videti in ne vselej bogastva! Haha, ljubeznjiv brat si! Pa videti si hotel, kako se godi onemu, čegar uboštva si sam kriv! Ti, dà, ti in nihče drugi. Kaj bi tajil, ko vedó vsi, kakšen hinavec si bil; kako si se plazíl in dobrikal, dokler te niso dali v mesto . . . In, čuješ, moj je bil denar in moja dedščina! Haha, ti gospod, jaz berač, ti v izobilju, jaz v potrebi! Ali ti je dovolj, da si se prepričal na svoje oči? Če ne, pojdi; ozriva se še znotraj, po kovačnici moji, da vidiš, kako je. O, hudo je, hudo!«

Rekši prestane in se spusti na klop. Polumrak dela še neprijetnejši obraz njegov; ostre gube se kažejo na čelu, ustna se tresejo. Brat stoji molčé pred njim. Précej, ko je Gregor stopil predenj, ozrl se je osupel nanj, in ko je govoril dalje, borili ste se žalost in jeza na lepem njegovem obrazu. Sklonil se je za jeden, dva hipa pod težo nezasluženih očitanj, zdaj gleda malone sočutno na brata.

Hitro stopi k njemu in mu položi roko na ramo. Kovač se zgane.

»Čuješ, Gregor,« povzame brat s krepkim glasom, »jasno mora biti med nama. Jedenkrat moraš čuti, da me sovražiš po krivici. Nikar mi ne jemlji besede; jaz hočem, da poslušaš. Po vseh teh očitanjih me moraš poslušati. Ali res misliš, da se veselim uboštva tvojega? Da sem prišel zato, ker sem hotel videti, kako si siromašen? Res je, prišel sem, da te vidim, ali prišel sem s čutečim srcem, z odprtimi rokami. Reci, da hočeš, in konec je vsemu uboštvu! Podaj mi roko, kakor jo podaja brat bratu — ne takó, odmikati se ni treba! Ne silim te nič; ako nečeš sprave, bodi, ali hudo mi je, da si tak; Bog vé! Glej! ta dom je razpal, Gregor, najina rojstna hiša je. Ne daj v slepi jezi svoji, da se zruši popolnoma! Greh bi bilo. Ako le hočeš, otmeva jo razpada. Reci, da hočeš!«

Počasi dvigne Gregor glavo.

»Od tebe ne potrebujem ničesar,« zamrmrá med zobmi, »kakor je, tako je.«

Temen oblak se prikaže na čelu bratovem; malone zaničljivo deje:

»Otročja upornost, Gregor! Kaj hočeš vendar? Ali si že videl otroka, kadar se kuja? Očital si mi, da sem se hotel veseliti tvojega uboštva, in sedaj, ko ti podajam roko — —«

Hipno se dvigne Gregor.

»In sedaj,« reče hitro in viharno, »sedaj mi usmiljeno podajaš svojo roko! Kakor brat bratu, praviš. Pojdi, pojdi, slépi koga druzega! Haha, iz usmiljenja! Ali misliš, da ne vidim tvojega hinavstva? Čemu mi hočeš pomagati? Jeli, zato, da bi se bahal potem: Glejte, pomagal sem mu, ker je moj brat; smilil se mi je ubožec. Glejte, kako sem usmiljen, jaz, obrekovani Valentin!... In dobro delo je tudi, ako — —«

»Gregor!« vzklikne oni pretéče.

Z zlobnim smehom ga gleda kovač:

»Kaj hoče takšen glas, siromak? Ali meniš, da me oplašiš ž njim? Kakor otroka morda, ki se kuja? Molči rajše, prosim te! In zadel sem te do živega, jeli? Ej, prijetno ni, če vidi človek, kako mu gleda drug v lažnjivo dušo. In lažnjiva je tvoja skozi in skozi! Svoje narave ne zataji nihče, akotudi je oblečen gosposki, ko ti. Haha, oblečen s tujim denarjem! To tudi! Haha!«

Nehoté se dvigne onemu pest, ali hitro jo povesi zopet. Vsa barva je zginila z njegovega obraza. Život se mu zravna visoko, in ponosno zvení njegov glas:

»Gregor, ti si velik otrok! Razposajen otrok, kateremu treba pokorila. Kdo te bo pokoril, ne vem, ali to vidim, da se pokoriš že sam po sebi. Nobene besede več! Kadar se naučiš govoriti bolje, Gregor, kadar boš govoril tako, kakor govoré možje in ne otroci, takrat pridi. Ne sezaj mi v besedo! Hiša moja ti je odprta vselej, kadar prideš vanjo z odprtim srcem; drugače nikoli. Jedenkrat za vselej si zapomni to! Morda še pride čas, in daleč ni, ko sklóni potreba, bridka potreba, brezumno tvoje sovraštvo; tedaj pridi, Gregor! Čakal te bom, ali iskal te ne bodem. Takó — z Bogom!«

Rekši stopi hitro mimo brata na pot, vodečo proti vasi. Za skalo, na katero je naslonjena kovačeva hiša, zgine.

Z nerazumnim izrazom gleda Gregor za njim.

»Hinavec! Sedaj gre,« mrmrá med stisnenimi zobmi in žuga s pestjo. »Pomoči mi obeta — haha, od njega pomoči! Nikdar; rajši umrjem na cesti od gladú; ob skalah si rajši razbijem glavo... In z odprtim srcem naj pridem! K njemu, k tatu! Nikoli! — — A le čakaj, Valentin, videli bomo, kdo je velik otrok, ki zasluži pokorila! Če je kaj pravice

na svetu, pokoril se bodeš ti, bratec! Kdo vé, kako skoro . . .«

Počasi vstane in gre mrmraje v hišo. Bila je to ubožna hiša precej zunaj slovenskega trga, rojstna hiša dveh bratov, katera smo prav sedaj videli: starejšega Gregorja, ki je bil tu na domu in se pečal s kovaškim delom, in Valentina, mlajšega brata, ki je hodil v šolo in se izšolal za zdravnika. Po več letih se je povrnil danes na svoj dom obiskat svojega brata. Moral je oditi.

II.

Dosti lep dan je bil. Po nekod so se sicer podili oblaki po nebu, sapa je vila po drevesnih vrhih, ali kazalo ni na slabo vreme. Solnce je skoro razpršilo oblake, kolikor jih je plulo po zraku, sapa pa tudi ni bila, da bi dejal, odveč. Saj je bila huda vročina, in vsakdo je bežal v senco, če je le mogel.

Kovač je ležal gori v gozdu, ki se je razprostiral po hrbtu precejšnjega hriba nad njegovo kočo, držal obe roki pod glavo in gledal drevesne vrhove, kako so se upogibali in dvigovali, kakor se je veter lovil vanje. V dnevni svetlobi mu je bilo še le videti, kako je zanemarjen: obleka slabo zakrpana; lasje zmršeni; brada nepostrižena. V teh trenotjih gotovo ni mislil na take malenkosti, nego mislil je na brata, ne da bi dejal, prostovoljno, marveč, ker je moral misliti. Siloma se je hotel znebiti vsakatere misli nanj, ali prihajala mu je zopet, kakor ona nadležna muha, ki mu brenčí okolu ušes že dolgo in vstrajno. In kakor taka sitna žival razdraži naposled tudi najmirnejšega človeka, ako prihaja vedno in vedno, tako ga srdi misel na brata vedno huje; naposled se uprè ob komolec in se nekoliko dvigne z mahú. Hudoben izraz mu leže okrog usten; še drugo roko potegne izpod glave in jo razsrjen zagrebe v bujno vlažno mahovje . . .

Dela nima v kovačnici, kakor malone nikoli. Kovat mu že dolgo ne dajó ničesar; kar kje treba pri hiši kovaških stvarij, to si kupuje vsakdo rajši v mestu ali pa hodi h kovaču v sosedno vas. Naveličali so se ga; preseda jim njegova osornost in tudi površno delo; denarja pa nihče nima toliko, da bi plačeval slabo blago tako, kakor drugod dobro. Zato so sčasoma potihnili udarci v kovačnici; ogenj je ugasnil, meh je mirno stal v kotu, naklo se je pokrilo s prahom na debelo, orodje zarjavelo. Kovač dela tu in tam za dnino, ako se mu ljubi; leži v gozdu, kadar mu prija in poseda v krčmi, kadar ima denarja; sicer je pa vedno sam zase. Prijatelja nima nobenega; on ne pogreša nikogar, nihče njega ne; očitajo mu ničesar in sam si tudi ne očita ničesar. Še na misel mu ne hodi, da bi bilo lahko bolje doma, ko bi hotel, da je sam zakrivil, ako se mu godi tako, kakor ni ravno treba, in naposled — —

Stoj! ne tako; tudi kovaču včasih dohajajo trenotja, ko se mu nekaj budí v prsih, da tako ne sme iti dalje. In vedno bolj se oglaša ta opomin. Tam gori, kjer stopajo gozdna drevesa narazen in obkrožajo samotno, dokaj lično kočo, tam je često videti kovača. In kadar stopa nizdoli, domov, takrat stopa s trdnim sklepom, da hoče začeti drugačno življenje in oteti, kar se še ni pogubilo. Tudi mu zrè oko takrat drugače, in okrog usten mu plava nekaj, kar bi se smelo imenovati nasmeh po vsi pravici. Takrat se sramuje samega sebe; vreči bi hotel od sebe vso to grdo navlako, ki mu je prepregla dušo, ter začeti novo, resno delo! . . . Ko je ondan prišel domov, stal je dolgo časa zamišljen v svoji kovačnici; potem je kakor za poskus

prijel kladivo v roko in udaril ž njim po naklu, da so kar zazvenela tista uboga slepa stekla pri oknu; pa tudi v srcu mu je zazvenelo, in strepetal je. Potem je stopil k mehu, poskusil, če še dobro vleče, in zadovoljno je prikimal z glavo. V mislih je zopet gledal ogenj na ognjišču, čul krepke udarce na kovalu, videl svetle iskre po zraku, o — in tudi samega sebe je videl, ali drugačnega, boljšega! Dà, onidan je sklenil, da hoče biti drugačen, in čudno dobro mu je bilo pri srcu . . .

Potem se je udal premišljevanju in mislil je pozno v noč. Lahko delo ni, sleči dosedanjega človeka in poleg tega prenoviti dom tako, da bi v njem mogel bivati dostojen človek. Tu ni treba samo, da ima krepko voljo, nego treba je tudi, da vzame v roko zvenečo kovino, ki je še vselej in povsodi učinila svoja čuda. Ali kje jo dobiti? Kdo bi mu posodil, kolikor treba? . . .

Do sèm je prišel ondan kovač v svojih mislih; dalje ni mogel. In prav ko se je z vso močjo uprlo njegovo srce tej oviri, prišel je on, brat! Tisti brat, katerega ni mogel nikoli videti. Onega so dali v šolo, poslali ga v mesto, kjer je porabil ogromno denarja, da bo gospod: njega so obdržali doma, da bode kovač. Gregor sicer ni imel željâ do učenja, ali srdilo ga je že v mladosti neizrečeno, kadar je mislil, da je vse to, kar dobiva mlajši sin, ugrabljeno, ukradeno njemu, starejšemu sinu. In to sovraštvo je ostalo tudi po smrti očetovi in rastlo v isti meri, kakor je propadalo dedno imetje. In ondan je videl, da je Valentinu dobro, in to ga je razkačilo popolnoma.

Ponudil mu je svojo pomoč; oteti je hotel rojstno hišo! Do srca so ga zbôle te besede. Če udari v ponujeno roko, ali mu potlej še treba premišljati? Jeden hip mu je bilo, kakor da se mu je odvalilo težko breme od srca, kakor da se je s tem bremenom odvalilo tudi brezmiselno sovraštvo njegovo, ali že v drugem trenotju se je dvignil stari srd v njegovi duši. In zato je dejal, da neče ničesar; povedal še tiste trde besede, pod katerimi se je sklonilo bratu telo in srcé, — takó! in laže mu je bilo. Kar je dolgo nosil zaprto v srcu, to je moralo jedenkrat na dan, jezno in brezobzirno! Ne, rajši umrè na cesti, nego bi vzel belič iz bratove roké!

In potem je prišla viharna noč, ko niti očesa ni mogel zatisniti. Včasih se mu je zdelo, da vendar ni prav, ko je govoril tako trde besede in pahnil od sebe pomoč, katere mu ne bo najti tako skoro, a potem je stisnil zobe in mrmral nerazumne besede. Hipno je skočil z uborne postelje in jel hoditi po sobi. O, zdaj vé, čemu je prišel brat! Tisto staro poslopje na onem koncu trga, ki je toliko časa stalo zapuščeno, popravljali so že dalj časa, kakor bi se vanje hotel preseliti nov gospodar, kdo, tega ni povpraševal, ker ga ni brigalo. Ali pred nekaj dnevi je čul, da dojde sèm nov zdravnik naravnost iz vélikega mesta — o, da mu ni précej takrat prišla misel, katere se hoče sedaj ubraniti siloma — ta zdravnik je brat, Valentin! Tako torej! Pred očmi mu bode vedno, in ljudje bodo govorili in kazali na oba brata, češ, ta je tak in oni — hm, kakoršen je hotel biti; vsakdo je svoje sreče kovač, ali oni je ni mogel, ni hotel skovati! O, zblazneti bi hotel! In na glas bi hotel vzkrikniti od jeze in bolesti, ali vzkrikniti ni mogel, samo zamolkel, grgrajoč glas se je izvil stiskanim prsim.

In danes, v gozdu, prihajajo mu znova te misli. Nekaj časa leži z zaprtimi očmi, kakor bi se bal solnčne svetlobe; potem pa se dvigne na pol z ležišča in gleda

zbegano okoli sebe. Toliko, da ne vzklikne od iznenajenja: tu, prav ob drevesu, njemu nasproti, sedi sključen, star človek s širokim pokrivalom na oglati glavi, s kratko pipo v brezzobih ustih in gleda nanj nepremično. Z obema rokama je podprl šilasto brado, prekrižal noge in malone top nasmeh se kaže na velem licu. Kdo vé, koliko časa že sedí pred njim! Zdajci vzame pipo iz ust, prikima z glavo in reče z raskavim glasom:

»Glej, glej, pa si spal, jeli? In dolgo; o, spati je dobro tako-le v mahu, kakor ti! Gregor, tebi je dobro, jeli? Vsakdo ne more spati po dnevu, kakor ti; drugi morajo delati; samo gospôda spé. Ej, Bog vé, dobro ti je: meni ni takó, da veš.«

In zopet dene pipo v usta in vleče na moč modrikasti dim iz nje; skoro reče zopet:

»Pa ne samo ti, pri tebi spi vse. Kladivo spi, ogenj spi, meh spi, jeli, celó tisti zrak spi v tvoji kovačnici? Ali čemu bi ne spalo vse? In jeli, če spi telo, čemu bi duša ne spala? Pa glej, tako-le: sem te hotel vprašati že večkrat: Gregor, ali imaš dušo, haha, ali jo imaš? Kdo vé, kaj je duša? In reci, ali tudi duša zboli? Saj veš, da nabiram zelišča po hribih, dobra zelišča, draga zelišča. Za vsako bolezen nekaj. In če duša zboli, ali poznaš zelišče, da jo ozdravi? Jaz jih imam mnogo, Gregor, pa ne vém, katero je pravo. In ti tudi ne veš; saj nimaš bolne duše . . . Kako bi vedel? Tvoja samo spi, in dobro ti je, da spi . . . Meni ni tako, da veš? Ali telo — Gregor, kadar boš bolan, k meni pridi; moja zelišča so dobra, kuhati jih ne zná nihče bolje od mene; le pridi! Rad te bom videl, kadar boš bolan. Bog vé, da res!«

In vedno urneje je kimal z glavo in vihral z rokami, ali Gregor ga ne posluša dosti, kajti vajen je tacega govorjenja; stari Peter niti drugače govoriti ne vé. Zato reče samo:

»Le pustite, Peter, za danes! Vsakdo po svoje. Ali sedaj, danes se mi ne ljubi —«

»Hu!« vzklikne oni pozorno, »ali si morda bolan? Gregor, če si bolan, potem, saj veš —«

»Neumnost!« reče Gregor osorno. »Kdo je bolan? Zbolel bi pa, če bi vas poslušal. Povejte rajše, odkod in kam! Prišli ste, da vas kar nič nisem čutil.«

»Ker si spal, Gregor«, trdi oni odločno, »samo zato. O, dobro ti je, da spiš, jeli? Jaz pa hodim po hribih; glej, ponoči, ko je mesec sijal, šel sem z dóma. Takrat so najboljše rastline, kadar sije mesec nanje, takrat zoré čudotvorni sokovi; za vsako bolezen so. In potem sem hodil po gorah in iskal sem in stikal po zeliščih in travah čudodelnih. Za vsako bolezen, da veš. In sèm notri sem je polagal, lepo, drugo vrh druge, v ta-le koš; dosti jih je, vse polno. In potem je hočem kuhati, in dobro bo dišalo po vsi hiši. Pa v mesto je tudi ponesem, veš, da bodo zdravi bolni ljudje, in kadar boš ti bolan, potem, saj veš —«

Kovač zmaje slabe volje z glavo.

»Že prav, že vem. Ali greste naravnost domov? Pa težko nosite. Počakajte, grem z vami, če greste domov —«

Oni užiga pipo in užgavši jo reče:

»Z menoj si dober, Gregor; z drugimi nisi tak. Domov naravnost; kuhat zelišča, ne južine. Če greš, prav, ali dobil ne boš ničesar, mene tudi ne čaka južina. Glej, to je čudna stvar, južine mi nima nihče skuhati —«

»Kaj pak, saj imate Leno —«

»To je ravno, to! Pa Lena ne kuha, da veš. Hihi! Lena ne more kuhati, Gregor. Précej, ko pridem domov, pa jej pojdem kuhat jaz zelišča, dobra, zdravilna, da veš. Gori pod ono-le skalo

sem ja trgal, če jo vidiš; tam so najboljša. In ravno ob polunoči, takrat so dobra.«

Kovač se zasmeje hripavo.

»Le pustite, Peter; kaj je Leni do vaših trav! Kaj hoče zdrav človek ž njimi!«

»Ali to je, to«, reče starec skrivnostno in važno, »zdrav človek! Gregor, ti jih nečeš, ker si zdrav; če bi bil pa bolan, potem, saj veš, potem je to drugače. In Lena — ej, čudno je, čudno!«

Hitro se zravna Gregor na mahu in vpraša pozorno:

»Kaj je čudno?«

»Nu, nič hudega, Bog vé, da nič. Za vsako bolezen daje Bog zelišča. Da veš, Lena je bolna, in zato jej hočem — o, Gregor, kaj pa delaš?« vzklikne bolestno, kajti kovač je planil z mahú, kakor bi ga bil gad pičil, in stresel starca za rame. »Duša! Peter«, zakriči mu na uho, »in to mi poveste še le sedaj in sedite tukaj mirno, Bog vé, kako dolgo že. In njo ste pustili sámo doma — haló, kvišku, Peter! Koš sèm, pa hitro. Domov, pravim, ali čujete? Starec otročji, ali bo kaj?«

Peter počasi razkriža noge in se pripravlja, da bi vstal. Ali Gregor ga prime za roko in ga postavi na noge, kakor otroka. Potem si oprta koš in veli:

»Tako, sedaj pojdiva! Pa hitro! Nič — govoriti ni treba; pot pod noge, pa navkreber! Toliko niste trudni, da bi ne mogli gori. Vi nesrečni človek, ali vam ni dal Bog jezika, da bi govorili, kar je potrebno, ne pa tega, česar so vam vselej polna usta — —«

»Ali, Gregor, da veš —«

»Nič! Tiho bodite, pa za mano! In umirati pustite Leno, umreti tudi, če pride tako, pa greste; da bi strohnela in segnila vaša zelišča! Dekle bolno domá, sámo doma brez človeka, ki bi mu prinesel to in ono, vi pa stikate po gorah, da nihče ne vé, kje in čemu. In to vam povem, če umrè, imate jo vi na vesti, in nihče drugi —«

»Ali Gregor!« mrmrá Peter plašno.

»Vi, vi!« vzklikne oni razsrjen, »vi jo imate na vesti, pravim vam znova. In toliko vam povem, Peter, če umrè, potem Bog z vami. Tiho in za mano!«

Rekši stopa hitro navkreber po gozdni poti, ne meneč se dalje za Petra. In starec, kateremu se je morda tudi vzbudil strah v prsih, pospešuje korake, kolikor le more. Usopljena in spehana prideta pred hišo na hribu. (Dalje.)

Iz burkaste preteklosti Mihe Gorenjskega.

(Spisuje Tine Brdnik.)

XIII.[1]) Rateški malik.

Rateč[2]) in Ratečanov sem omenil že, ko je bila na vrsti »Zagrenjena ljubezen.«

Rateče so priprosta vas slovenska, ležeča nekako sredi pota med Kranjsko Goro in Fužinami ali Belo pečjo. Bližnjemu kolodvoru, ki je skoraj enako oddaljen od Rateč in Fužin, dala je vas

[1]) Prim. »Dom in Svet« 1888, str. 184.

[2]) Besedo »Rateče« izvajam iz glagola raztekati. Pod Ratečami se namreč vode raztekajo na dve nasprotni strani. Sava teče proti jugovshodu, druge vodice pa proti severozahodu.

Brata.

(Novela. — Spisal A. Funtek.)

(Dalje.)

III.

Kovač stopi hitro v sobo; Peter se potisne malone boječe za njim. Slabotne stare možgane mu je pretresla misel, da res ni bilo prav, ko je pustil dekle samo in šel nabirat zelišča. Ali kaj si je mislil, da je tako hudo? Če bi umrla Lena, kako bi se izgovarjal pred Bogom in pred samim seboj? Kako bi ga pekla vest, da jo je pustil popolnoma brez pomoči, in potem, kako bi živel brez nje? Kdo bi mu gospodinjil, kdo skrbel zanj? Niti misliti si ne upa dalje, nego plašno gleda razburjenega moža, ki je zdajci tiho stopil k postelji, kjer leži Lena bleda in z zaprtimi očmi.

Zunaj sije solnce, ali živa njegova svetloba ne more skozi rudeče zavese; le rudečkast polumrak se ziblje po sobi. Radoveden žarek pa skaklja pri oknu in stika, stika, dokler ne najde ozke razpoke, skozi katero posine naravnost na postelj in Leni na obraz.

Bolnica je morala začutiti, da je nekdo blizu nje.

Odpre oči in ugleda kovača, ki stojí nepremično poleg postelje s težko, hudo sapo. Komaj viden nasmeh se jej prikaže na bledih ustnih, ne reče pa ničesar.

»Lena!« deje kovač tiho in jo prime za roko, katera leží na odeji; trje morda, nego je hotel, kajti bolnica se zgane. In skrbno pristavi kovač: »Lena, ali ti je hudo?«

Peter je sedel na klopi ob peči, gledal srepo in vlekel na ušesa vsako besedo. Sedaj se mu razširi zelenkasto oko in strahom čaka odgovora.

»»Menda bo skoro bolje,«« odgovori bolnica s slabotnim glasom; »»kje pa so oče, Gregor? Ali si prišel sam? Moj Bog, od sinoči že jih ni domov, in nikogar ni, da bi mi prinesel vsaj kozarec studenčne vode, sama pa nisem mogla po njo. To je hudo, hudo!««

Kovač vzame molčé kupo z mize in gre proti vratom. Peter sedi, kakor mu je to najljubše, s prekrižanima nogama in si z roko podpira brado. Čul je samo, da bo Leni skoro bolje in vest se mu je utolažila; potem pa je jel premišljati, kakšnih zelišč bi kazalo skuhati. Kovačev osorni glas, še bolj pa težka roka njegova vzdrami ga nemilo iz tega premišljanja.

»K Leni stopite,« reče Gregor kratko in jezno ter odpre vrata.

»To je človek,« zamrmra še med njimi, »da bi zgnjila vsa ta njegova zelišča!«

Peter stopi počasi k bolnici.

»Lena, da veš«, prične z boječim glasom, »same te nisem hotel pustiti, pa saj veš, zelišč je bilo treba za v mesto, in pozabil sem, da si bolna. Pa saj ni nič hudega, jeli, da ni? To že pride včasih tako, da je človek bolan, kaj pa: kdo še ni bil bolan? Ali tudi brž mine. Nu, prav; odleglo ti je, Lena, in da veš, če ti bode huje, pa ti skuham zelišča in précej boš zdrava. Jeli, zdrava, Lena? Bog daje rastlin za vsako bolezen, Lena: zakaj ne za tvojo? Samo treba jih je najti; če jedna ni za to, pa je druga, da veš.« — —

»»Sevéda, vse jej skuhajte skupaj v kotlu!«« roga se kovač, ki se je neslišno vrnil v sobo. »»Če jedna ne, pa druga. Ali da bi pustili svoje prazno govorjenje, do tega vam ni; kaj mislite, da more bolen človek prenašati vaše govorjenje, ko ga niti zdrav ne more? Pustite jo, pravim vam.««

Rekši stopi k postelji in podá bolnici vode. Željno jo izpije Lena in se nasloni nazaj.

»Gregor,« reče tiho, »nikar ne govôri tako; saj veš, da ne mislijo hudo. — Sevéda dolgočasno je bilo tu gôri! Od sinoči nikogar, jaz pa bolna! Oče, lepo vas prosim, nikar me ne puščajte same; saj vam ne otidejo trave; vi ne veste, kako je hudo človeku, ako je sam in pa tako bolan.«

Peter šteje na prste in mrmrá sam s seboj.

»»To bi bilo morda,«« reče sedaj, »»da veš, tiste, ki rastó včasih gori pod skalnatim rebrom, tiste bi nemara storile dobro. Čakaj, kako se pač imenujejo; da veš — tiste modrikaste — ej, res, staram se, redko jih nahajam, pa ——««

»Le pustite je, Peter,« reče nejevoljno Gregor, ki je bil pristavil stol k postelji in sedel nánj. »Dejal bi, da bi požirek krepke juhe ali pa kupa dobrega vina storila bolje, nego vsa vaša zelišča. Tega je treba Leni, pa nič druzega; moči nima. Le stojta, precej pojdem doli in prinesem, česar treba. Léna,« reče zdajci mehko, »ali res misliš, da ti skoro odleže, da ne bo nič hudega?«

Lena zmaje z glavo in vzdihne.

»»Sama ne vem, kaj mi je,«« reče malone brez glasú; »»mrazí me in vročina me sprehaja ——««

»Lena!« vzklikne Gregor prestrašen.

»»Zelišča, zelišča!«« kima stari mož zamišljeno.

»»Ali zdaj mi je bolje,«« reče Lena. »»Če pa hočeš, Gregor, iti doli, pojdi; sama mislim, da bi mi dobro storilo kaj gorkega. Od sinoči že — ne, le pojdi, Gregor,«« nasmehne se žalostno, »»pa pridi skoro. In očetu reci, naj ostanejo pri meni; tebe še poslušajo, če ne, saj veš, da ne strpé tukaj.««

»Že prav,« prikima Gregor in vstane. Stoječ pri vratih, ozre se še jedenkrat nazaj; nihče ne vidi, kako zavrtí ključ v vratih, in potem odide hitro. Nepotrebna skrb morda, ali mirnejši je, ker vé, da ostane stari Peter pri Leni, ker mora ostati!

Z urnimi koraki se spustí nizdoli. Kolikor prej dojde v trg, tem bolje. Videti ne more, kako trpi Lena brez postrežbe, pomoči. Peter je sicer po svoje dober človek, ali za strežnika ni. Lena pa trpi; slep bi moral biti, ko bi ne videl. In to, da je bolna, to ga peče v duše dno. Mehak človek ravno ni; če bi bilo bolnih sto druzih, težko, da bi se menil, ali celó nič; Lene pa ne more videti bolne. Zakaj ne, tega morda sam ne vé, in se tudi ne vprašuje o tem; ali kakor mrak mu lega na dušo misel, da bi se jej utegnilo shujšati, da bi mogla umreti. Potem bi bila raztrgana močna vez, ki ga veže na ljudi; zdel bi se sam sebi siromak brez veselja do življenja . . . Ne, to ne sme biti; nikakor, umreti ne sme! Če že druzega ne, škoda bi bilo tako mladega življenja, katerega se še ni dotaknil svet . . .

Nehotoma ustavi korak in se nasloni ob drevo poleg gozdne poti; mraz spreleta močne ude njegove. Če bi se vendarle primerilo, da bi umrla Lena, in kdo vé, če ne bo, potem bi bili vsi sklepi poslednjih dnij odveč. Naj bo odkritosrčen samemu sebi: ondan, ko je prijel za kladivo v zapuščeni delavnici in udaril ob nakovalo, da je vse zazvenelo, tedaj je mislil, da bi si izbral družico za svoje življenje; zdelo se mu je, da je to prvi udar, s katerim je začel kovati svojo srečo! In ko se je potem tako pozorno oziral po osamelem domu in sklenil, da mora vstati novo zidanje iz razvalin, tedaj zopet ni mislil samo na-se. Da, ko bi imel na svoji strani

človeka, katerega bi mogel rad imeti, ko bi tudi tisti hotel imeti njega samega rad in mu pomagati, vzbujati ga, tolažiti ga... da, da — potem bi hotel živeti, pošteno in lepo živeti. In kdo bi bil tisti človek? Notri mu je nekaj reklo, da bi to bila — Lena. Ustrašil se je, ko se je zasačil pri tej misli, ali précej potem ga je prešinilo veselje. In zakaj bi se ne zgodilo tako? Zakaj bi ne mogel biti srečen, pošten mož? Zavedal se je, da hoče začeti novo, boljše življenje. In Lena? Gregor se še ni vprašal, kaj misli ona. Da bi jej bil po volji tak, kakoršen je bil doslej, tega si ni mogel misliti in malone srdit bi bil, ko bi si mogel misliti to. Umrla mu še ni čast v duši, in prav to, ker je vedel, da doslej še ni vreden prave sreče, to je bilo jasen dokaz, da še ni izgubljen! In dalje: prav Lena je bila, ki ga je o priliki z rahlo besedo opominjala in bodrila na drugačno življenje; njo je poslušal, ko bi sto druzih ne bil. Njej torej ni bilo vsejedno, ali živi tako ali tako; Gregor se je znova vprašal, koliko ljudij je še, katerim ni to vsejedno! Zategadelj torej: kar je sklenil, sklenil je v onih mislih, v onih nadah; kako zvršiti sklepe, tega res še ni mogel dognati, ali da je bode izvršil, to je vedel; in sedaj — če umrje, ne bo mu treba izvršiti ničesar!...

Hipno je dvignil glavo in stopal hitreje, da bi nadomestil kratko zamudo. Dolgo mu ni trebalo hoditi, da je prišel v trg, in ko je v krčmi dobil nekoliko gorke juhe in kozarec vina, — Boga je hvalil na tihem, da je sploh mogel dobiti kaj — napotil se je naravnost nazaj v hišo na gori.

IV.

Minul je dober teden dnij. Viharen večer je; napravlja se k hudi uri; bliska se in od daleč se sliši grmenje. Drevesa v gozdu se nizko pripogibajo, slabotne stene Petrove hiše ječé, kakor bi se hotele razsuti vsak hip, ali držé se vendar. Notri v hiši pa slonita stari Peter in Gregor poleg Leničine postelje in strmita pred-se. Starec se stresne pri vsakem blisku in se križa v modrikasti svetlobi, potem pa znova podpre šiljasto brado in gleda brez mislij in brez sočutja.

Slabotna svetilka stoji že prižgana na hrastovi mizi; toliko da nekoliko razsvetljuje uborno sobico. Poleg nje stoji nekaj sklenic s planinskimi sokovi, katere je skuhal Peter bolni Leni, trdno preverjen, da jej mora odleči, kadar izpije pravi čudotvorni sok; ali odleglo jej ni. Včasih jej je bilo bolje, včasih huje in Peter je obupno zmigaval z ramami in toliko da še govoril.

Gregor je nosil upalo lice v teh hudih dneh, ali v očeh mu je gorel nenavaden žar. Te oči, katerim že tako dolgo ni hotel priti spanec, upiral je včasih brez gibanja na bolno bledo dekle, premikal ustna, ali govoril ni ničesar; z očmi sta govorila možá. In če je zaječala v bolečinah, zganil se je močni mož s celim životom, pač tudi obrnil se od postelje, stopil k oknu in gledal v noč. Da, samo v noč, kajti po dnevu je delal, da si je zaslužil uborni svoj vsakdanji kruh. Zeló mu je bilo hudo, ali vso svojo bolest je zapiral v prsi, dasi je menil včasih, da je ne more prenašati več...

In tako torej slonita nocoj možá poleg postelje in ne govorita ničesar. Lena ima zaprte oči in diha težko. Naposled se vzdrami Peter iz svojih mislij in reče tiho:

»Gregor!« Ta pa strmi nepremično na tla, in Peter nadaljuje kakor sam zase:

»Čuj, Gregor, da veš — ravno tak večer je bil; ves svet v ognju in grmenju.

Hi, tu sem sedel kakor nocoj, sam sem sedel, pa čakal. Sinú sem čakal. In kako! Skozi grmenje sem poslušal, kdaj začujem njegove stopinje, pa nič! In ura za uro. Nikogar, da veš, Gregor — nikogar! Groza me je bilo in lasje so mi stali po koncu — križani Bog, kako je grmelo! In tod je stala zibelka ob peči, in v njej je ležalo otroče; da veš, Lena je bila. In očeta ni bilo domá, mater pa so zagrebli v zemljo. Ravno zategadelj ga ni bilo doma, prestajati ni mogel siromak, Lenin oče, moj sin. Ko mu je umrla ona, žena, pa mu je umrlo vse. In živ mrlič je hodil po svetu. . . Ali dekletce se je balo tisto noč in jokalo je; Gregor, molil sem, kakor še nikoli, da veš, za sina, za sina svojega. Hu, in potlej je prišel — krvav, z zijočo rano v prsih. . . Tu sèm se je zgrudil na klop in gledal okrog sebe z ostekleli mi očmi. Jaz pa sem vedel, kaj hoče, Gregor! In vzel sem dekletce, da veš, Leno, in jo nagnil k njemu. . . Gledal jo je in umrl. Umrl moj sin, Anton. Na prepovedan lov je hodil in moril živali, on, ki nì piščeta ni mogel videti pod nožem kuhinjskim; pa so ga ustrelili čuvaji. Zdaj veš. O, pa bila je ravno taka noč, ves svet v ognju in grmenju. Hihi! In vsa zelišča bi mu ne bila mogla pomagati, mojemu sinu Antonu! In Leni tudi ne morejo; Gregor, čuj, Leni tudi ne! Kaj bo; pomagaj, govori, kaj bo?«

Gregor ni čul nì polovice starčeve povesti. Ves život se mu je vil pod viharnim duševnim bojem, in pót mu je stopal na čelo. Ko pa je prestal Peter, skočil je s stola in zaklical:

»Ne, tako ne sme biti; tako nama umre brez pomoči, brez vsega, in greh je. Odlašati ne smeva. Ne veva, kaj bode. Ali ni nič prosila, da bi jej šli po duhovnika?«

»»O, prosila pač. Pa mislil sem, da ni hudo. Ženske so bolne večkrat, da veš, pa ni vselej hudo.««

»Hudo ali ne hudo! Saj ste kristijan. Nič, jaz grem. Vi pa tu pripravite, kar je treba.«

»»Pripraviti pa, pripraviti. Veš, ko so bili rajni oče tako — hudo je bilo takrat, hudo . . .««

Ko je tako dalje govoril stari Peter, že ni bilo več Gregorja; izginil je bil v viharni noči. Stari mož pa začne po hiši spravljati in čistiti, mizo pregrinjati. Imel je očrnelo svečo; razreže jo in naredi iz nje dve krajši. Ko je vse pripravljeno, poklekne sam pred razpelom na mizi, kakor bi hotel moliti. A čudne podobe mu vstajajo pred dušo. »Da bi mrliča imeli . . in Lena mrlič . . in moje rože, moje najboljše rože . . .« Govoril je sam s seboj, — a zmedeno. Tu mu obstane pogled na bolnici, ki je težko sopla. Stopi bliže postelje in skuša opaziti, kako jej je. Bolnica sedaj odpre oči in je vprašujoč upre vanj. Zdi se jej, da se je nekaj dogodilo.

»Lena, ti si bolna, veš,« začne starec, »bolnemu človeku je treba poskrbeti, kakor se spodobi; saj veš, Lena, kako: Tvoja rajna mati so tudi poklicali duhovnika, predno so umrli, in Gregor je šel sedaj doli v trg, da veš, po duhovnika je šel; sedaj mora priti skoro.«

Peter je lahko opazil, da je na obrazu bolnici zasijala ljubeznjiva milina, kakor bi se jej dopolnila želja. — Komaj jo sliši Peter, ko vpraša tiho:

»Ali res skoro, skoro?« — »»Skoro, da veš. Saj je šel Gregor po gospoda.««

Priroda je divjala v temni noči, grmenje je bobnelo in pretresalo slaba okna, ko se je zaslišal prijeten zvonček in se je prikazala slaba luč: duhovnik sè strežnikom in Gregorjem je bil tukaj.

Silno so se dvigale Gregorju prsi, ko je klečal v mali veži pred sobico, v kateri je mašnik opravljal svojo službo. Kako bo sedaj? Ali je to znamenje smrti, ta žalostna pot, ali se bode zboljšalo? Skušal je kaj pametnega misliti, a ni mogel. Prehudo je tiščalo na njegove možgane. A skoro more s Petrom in cerkovnikom stopiti v sobo, kjer se je dovršilo sveto opravilo. »Prav je, da ste me poklicali«, govori duhovnik odhajaje, »bolnici je hudo, prav nevarno je. Ako le morete, dobite zdravnika! Morebiti še pomaga. V trg pojdite z mano in prosite novega zdravnika! Sedaj précej pojdite; dober mož je, prišel bo, le prosite!«

Široko je odpiral oči Gregor, in nepopisen izraz se je kazal na trdem obrazu. Duhovnik gotovo ni vedel, kaj se mu godi v duši. Da bi šel k zdravniku, to že, — a h komu? K bratu?

Duhovnik pa ne pusti čudnemu možu dolgo premišljati, temveč prime ga krepko za roko:

»Ako ste jedenkrat šli v takem vremenu, tudi drugič vas ne bode konec. Z mano!«

Kakor brez volje se udá Gregor povelju in skoro na to gleda Peter skozi okno, da bi videl, v kakem viharju gredó trije možje izpred hiše v temni gozd. Gregor gre sprva nekoliko nerad, a kmalu postane pogumnejši in stopa urno pred tovarišema, da ga komaj dohajata. Pač se mu je moralo nekaj premeniti v duši. Kaj je bilo? Upanje, veselo upanje, ki vse premaga.

V.

Hiša, pred katero se je ustavil Gregor v trgu, imela je samo jedno nadstropje, ali bila je lična, morda izmed najlepših v trgu. V prvem nadstropju je sijala še luč skozi okno, dasi je bilo že čez polnoči.

Kovač potrka na vrata, ali zaklenena so. V temi tudi ne more razločiti vrvice, da bi pozvonil, in zato stopi naravnost pod razsvetljeno okno in kričí z močnim glasom: »Valentin, odpri!«

Ali vsi njegovi klici se izgubé v grmenju. Dež prasketá na zemljo, sapa vije takó, da bi ne razumel ni človeka stoječega prav tik njega; kako torej bi ga mogel slišati brat skozi zaprto okno v prvo nadstropje?

Precéj časa kričí Gregor in potem jame srdito razbijati na vrata, ali brez vspeha. Da ne prikliče Barbe, na pol gluhe strežnice bratove, to vé; naposled prime pest kamenčkov s ceste in je vrže v okno. Kaj njemu sedaj do tega, če se vsa stekla razbijejo?

Za nekaj hipov se prikaže gori senca; okno se odpre in Gregor sliši, prav ko vihar nekoliko prestane, bratovo vprašanje: »Kdo je?«

Ta glas mu znova vzdrami vse sovraštvo, katero je bilo za hip zaspalo v trepetajočem srcu njegovem, in malone hripavo zakliče navzgor: »Jaz, Gregor. Odpri.«

Oni se nagne čez okno, kakor bi hotel z očmi predreti gosto temo, potem se okno zapre; Gregor vidi, kako se luč pomika v sobi, in za nekaj trenotij čuje korake po stopnicah. Ko se vrata odpró, ugleda brata s svetilko v roki in hitro stopi v vežo.

Valentinov obraz je miren, ali v očeh se mu pozna veliko iznenajenje. Brat k njemu ob takem času in tako premočen in upàl . . ! Ali le za hip traja njegova osuplost, potem vpraša na kratko in hladno:

»Kaj hočeš?«

Videti je pri trepetajoči luči kovaču na stisnenih ustnih, kako težko mu gredó besede iz ust, vendar sopne težko:

»»Z mano pojdi — k bolniku — précej — kam, ni treba vpraševati; kar za mano!««

Oni prikima.

»Kaj pa mu je?«

»»Kaj mu je — komu?«« vpraša kovač, kakor v sanjah. »»Haha, če bi to jaz vedel, pa ne bi —««

»Že dobro; počakaj, pridem précej.«

Začujen gleda Gregor za njim. Mislil je, da se bode izgovarjal, upiral, ali nič takega. Malone povšeči mu je v tem trenotju brat: tako je prav: zdravniku ni odločen čas za počitek, nobeno trenotje se ne more zanašati, da ga ne pokličejo k bolniku, — ali z druge strani si misli: kako bi se izgovarjal in upiral, ko vé, da mora iti, kamor hočem! Čemu pa je na svetu! Ali tisti zapovedujoči glas njegov — kakor bi govoril z otrokom! Haha, kakor z otrokom, ž njim, sè starejšim bratom! Gregor čuti, kako mu stopa rudečica v obraz — ne, tako ne dá govoriti s seboj nikomur in nikoli! To je, kakor bi nocoj Valentin čutil svojo oblast, kakor bi vedel, da mora pred njim na kolena pasti starejši brat, ako hoče; toda, ako se še jedenkrat drzne — stoj, zdaj gre po stopnicah, zdaj je tu. Zagrnen je v temen plašč in dežnik drži v roki. Vrata se zapró za bratoma in brez glasú stopita čez prag.

Zdravnik razpne dežnik, kovač stopa nekaj korakov od njega. Ali ker lije kar v potokih, reče Valentin: »Če hočeš, stopi pod dežnik; prostora je obema.«

»»Ni treba,«« čuje se suhotni odgovor; »»raztajal se ne bom.««

In zopet korakata molčé; svetli bliski včasih zasvetijo na pot. Ko zavijeta na stezo, ki vodi iz trga navkreber, zdravnik vendarle ne more kaj, da ne bi vprašal:

»Kam, Gregor?«

»»Za mano vselej, pa ne vprašúj.««

Oni postane.

»To je lahko rečeno, ali to menda vendar smem vedeti, kam grem v taki noči. Tu gori še nisem hodil in tudi ne vem, po kaj. Kje je tvoj bolnik?«

Zopet tisti glas, proti kateremu se vzpenja kovaču sleharno čustvo! Streti bi hotel v prah oholega mladiča, vendar molčí in stopa dalje. Ali zdravnik se ne gane z mesta.

»Dobro«, reče naposled Valentin, in se obrne, da bi odšel. »Pošaliti si se hotel, Gregor, kakor otroci, samo, da si še zloben poleg vsega. Dela nimaš, pa ti je dolgčas; le škoda, da te sram ni! Ali drugič me ne hodi klicat ni po noči, ni po dnevu, to ti rečem; proti takim šalam so, hvala Bogu, še pripomočki, kateri —«

Zdajci sliši, kako Gregor zaškrtne z zobmi; njegove oči se svetijo v noči kakor mačje; s silnim skokom stoji pred njim.

»»Norec!«« vzkrikne zamolklo in ga stisne za rame, »»ali meniš, da bi te hodil klicat za šalo? Haha, tako mi nisi na srce prirastel, ljubec! Rekli so mi, naj grem k tebi. Zato pojdi z mano — — sila je.««

Glas njegov se je tresel pri zadnjih besedah, tako da je zdravnika v srcé zabolelo. Morda ga je tudi osupnila mehkota, katera je morda nevedé zazvenela iz njih. »Sila je!« kako je bilo to izgovorjeno! Molčé stopa za bratom. Dežuje še, vendar le po malem; po nekod se celó jame jasniti, kakor bi hotel mesec posvetiti skozi oblake.

Hipno se ustavi kovač in prične govoriti sam od sebe, v kratkih, pretrganih stavkih, kakor bi lomil besede:

»»Takó je, vidiš. Tam gori v hiši je bolnik. Lena je, Petrova Lena. Bolna hudo; vse nič ne pomaga. Previdéli smo jo prav sedaj. Gospod, ki je prišel k njej, rekel je, naj grem po tebe, da je nevarno. Če jo moreš ozdraviti, prav; če je ne moreš, ne umeš ničesar. Škoda

časa in denarja, ki si ga potrosil v mestu, če ne veš pomoči. Tako. Skoro sva gori. Zdaj stôri, kar veš!«

Zopet stopata dalje. Ko stojita pred hišo, Gregor še deje preteče:

»In to ti rečem, ne poskušaj ničesar. Če ne veš, kaj je Leni, povej précej! Če mora umreti, naj umrè brez tvojih zdravil. Slepiti ni treba nikogar. Tako, da boš vedel. In zdaj pojdi! Čas je.«

Valentin ga pogleda osupel. Malone vprašal bi ga, zakaj je toli v skrbeh za Leno, on, ki se sicer ne briga za nobenega človeka. Da je v skrbeh, o tem mu priča vse govorjenje; iz vsake besede, naj zveni še tako trdo in osorno, čuti je strah. Čudno se mora goditi v bratovi duši, da je premagal svoje sovraštvo in ga prišel klicat v taki noči zaradi tujega človeka.

Vendar, kaj je njemu do tega, zakaj ga je klical Gregor?

Tu notri je bolnica, bolna morda na smrt; njegova dolžnost je, da otme življenje, ako ni prepozno. Druzega opravila nima tu.

Pritisne torej na kljuko in veli: »Vstopiva torej!« (Dalje.)

Garibaldi.

(Humoreska. — Spisal J. L.)

(Dalje.)

Brenkeljček je res nenavadna beraška prikazen. Majhen je in tanek, kakor deček pri dvanajstih letih. Po zimi ga je še nekaj videti, ko nosi pod širokim, zelenim plaščem sè strunami navlečen »prekelj«, a po letu, ko nima niti plašča, niti priproste svoje godbe, podoben je oskubenemu ptiču. Po obrazu ni da bi dejal star, pomnijo ga pa še stari vedno enakega. Neka posebnost so tudi njegova usta, ki segajo od enega ušesa do druzega. Niti ušesa niso pri njem navadna, ampak čez mero velika in od glave proč moleča.

Poleg svojih telesnih posebnostij ima pa Brenkeljček tudi svoje posebne navade. Kolikorkrat izpregovori, tolikokrat zbode z dobro namerjeno puščico svojega poslušalca. Govori pa, kakor slavni Ovid, le v verzih, bolj ali manj srečnih.

Vstopivši v Strmičanovo hišo, ne ostane pri vratih, niti ne moli »za duše v vicah«, kakor to delajo drugi berači. Po kratkem pozdravu: »dober dan, popoldan«, hodi brezbrižno po hiši, kakor bi bil za danes on tu gospodar, in išče prilike skazati se s kakim zbadljivim dovtipom. Ko vidi, da vsi trdovratno molčé, ugrabi mačka, stisne ga pod pazduho in renči, kakor medved, kajti vse živali znal je posnemati po glasu. Tudi maček naznanja z jeznimi, zategnenimi glasovi, ki se čudno vjemajo z beračevim basom, da mu je pod pazduho pretesno. Tako izvabi Brenkeljček višje in nižje glasove, kakoršnih ravno potrebuje za dvospev. Ko pa hoče izvabiti iz mačka najvišji glas in ga zato prav krepko stisne, pokazi se mačku glas, da ne zacvili, temveč srdito pihne, zraven pa z ostrimi kremplji opraska berača, potem pa se mu izvije in skoči skozi odprto okno, od koder je bil prišel. Nastane glasen smeh, v katerem pa zopet napade nadušljivega Potegnela kašelj, da se mora prijeti za klop. To priliko po-

Cuj, že zbobneva tram na tram,
In že zgrmeva hram na hram.
Pomoči ni, rešitve ni,
Le jedna hiša še stojí;
Ob njej se vije dim plamteč,
In ogenj šviga v njem rudeč,
Pred njo pa mati se ihtí:
»Rešite speče dete mi!«

Kot blisek skoči v dim nekdo,
Prinese dete ven živó,
In materi ga dá v roké,
Pa govorí besede té:

»Le pomni, pomni, mali moj.
Desetnik je rešitelj tvoj;
Ni oče tvoj me v hišo vzel,
Izgnani strijc sem te otel.«

Izrekši to, izgine v noč,
Ljudje strmé, za tujcem zroč.

—•—

In selo spet postavijo,
»Družinska Vas« mu pravijo,
A nikdar več se od takrat
Povrnil ni deseti brat. —

A. H.

Brata.

(Novela. — Spisal A. Funtek.)

(Dalje.)

VI.

Luč je dogorela na mizi; le včasih se je dvignil plamen, kakor bi zbiral poslednje moči, predno ugasne. Staremu Petru se je zadremalo pri mizi, ali hipno se vzdrami, ko stopita brata čez prag.

»Ali jej je huje?« šepne kovač.

Peter vzdihne.

»»Vedno jednako««, reče ravno tako tiho. »»Da veš, mirno leži sedaj, tako mirno, kakor bi hotela ugasniti. O, kaj bo, Gregor, kaj bo!««

Zdravnik je v tem stopil k postelji in se nagnil čez bolnico. Prijel jo je za roko, a bolnica se ni vzdramila; poslušal je utripajočo žilo, poslušal sapo: težka je bila, grgrajoča. Zmajal je z glavo in preiskaval dalje. Kovač gleda mračen vsako njegovo gibanje; mogočne prsi se mu dvigajo kakor v silnem viharju; Peter podpira brado in gleda topo na tla. Do smrti truden je stari mož: v možganih ni nobene jasne misli več — taka noč, toli huda noč!...

Zdravnik zapusti bolnico in se z resnim obrazom obrne proti bratu.

»Idi z mano«, reče z glasom, ki ne trpi nobenega ugovora.

»In hitro! Vendar stoj! Ostani tu; vrnem se skoro —«

Kovač pa vstane molčé in stopi ž njim iz hiše. Samega ne pusti iti; kdo vé, če bi se vrnil in poleg tega — tu notri čuti, da bi ga zadušilo. Ven mora, na sveži zrak. In vprašati mora brata, kaj misli... O, videl je, kako se mu je stemnilo lice, kako je poslušal in znova poslušal, pa majal z glavo — zdelo se mu je, kakor bi kdo z mečem vrtal po njegovem srcu! Če je zamujeno — potem — ne, zamujeno še ni; biti ne sme — —

»Tu bi bil malone prišel prepozno«, povzame zdravnik zunaj, in kovač strahoma preží na vsako besedo; »dva — tri dni bi ne bilo živelo dekle — za Boga, kaj pa ti je, Gregor?«

Vse je zaječalo v močnem možu; zvižgajoč glas se je izvil njegovim prsim, in zgrudil bi se bil, da ga ni prestregel zdravnik. Ali le za jeden hip je slonel na bratu, potem mu mine slabost; krčevito prime Valentina za roko in reče

hripavo: »Pojdiva hitro; človek, brat, otmi jo, če jo moreš s svojimi zdravili! Hitro, ne stopaj tako počasi, da sva hitreje nazaj — ne prepozno; ali čuješ?«

In hotel je teči in vlekel je brata s seboj. Temu se kaže čuden izraz na ustnih. Vsa duša bratova se je v teh trenotjih razgrnila pred njim; vedel je, da bi ne mogel pretrpeti izgube Leničine, vedel pa tudi, da mu baš zdravniška pomoč more odpreti to trdo zakleneno dušo, v katero doslej ni mogla bratovska ljubezen. In dasi je bil na videz miren, nosil je vendar velik vihar v prsih, brez prestanka hiteč nizdoli v trg po zdravila, katera otmó toliko da ne izgubljeno življenje. Hitro, nenavadno hitro stika potem v svoji lekarni po čudotvornih tvarinah; doli pa čaka brat in stoka in vihrá ob hiši gori in doli, dokler se ne odpró hišna vrata in se ne prikaže zdravnik na pragu. V tem hipu je kovač toli mehak, da bi se privil svojemu bratu in prosil oproščenja vsemu svojemu sovraštvu, hudobnim svojim mislim in nameram; nekoliko začujen se celó brat ozre po njem, začuvši nenavadno mehki glas njegov. In potem hitita po prejšnjem potu navzgori, ne meneč se za veje, katere jima visé na pot in jima bíjejo v obraz, brez ozira na korenine, katere se jima zapletajo med noge . . . In če gre brat počasneje, hitro sôpne kovač: »Dalje, dalje«, in zopet gresta, kakor bi ja veter nesel . . .

Mesec še sveti skozi pretrgane oblake, ali že mu pojema svit. Na vzhodu se celó žarí, kakor bi se hotelo daniti. Baš ko dospeta pred hišo, jame spodaj v trgu zvoniti dan, in kovač se odkrije in moli, kakor ni molil že dolgo. Tudi zdravnik giblje z ustni — ali moli morda, da bi se mu odprlo bratovo srcé, da bi takšna zora, kakor se poraja tam na iztoku, posijala tudi njemu v omračeno dušo? Saj vé, da ni baš hudoben Gregor; vsakdo še ni hudoben, ako nasprotuje. Gregor gleda svet po svoje; on je do cela prepričan, da se je učil brat, Valentin, ob njegovih troških in mu ugrabil del dedščine; če mu izpodbije to prepričanje, vzame mu tudi sovraštvo in utegnil bi ustvariti dobrega človeka iz njega. Da more čutiti globoko, to mu je pokazala nocojšnja noč, ko trepeče silni mož za Leničino življenje, in taki značaji so vsikdar najkrepkejši, bodisi, da se držé blagih ali zlobnih nagibov — upogniti se ne dajo zlahka! Bliskoma se te misli vrsté v zdravnikovi duši in jo vzburjajo do dna. Še bi premišljal dalje, da mu ne položi Gregor roke na ráme, rekoč: »Pojdi, čas je!«

In zdravnik gré. Luč je bila ugasnila v sobi, samó mesečna svetloba trepeče po nji. Peter sedi zopet ob postelji; spati ne more. Strahoma je čakal zdravnika, da otme Leno življenju in njemu. S krepko roko vlije Valentin bolnici nekoliko kapelj svojega zdravila in sede k postelji. Nobenega glasú ni čuti, nikomur ni do govorjenja. Le včasih zatrepeče poluzadušen vzdih po sobi; ne da bi se ozrl, vé Valentin, kdo je vzdihnil. Pozorno upira pogled na Leno, držeč jo rahlo za roko in poslušajoč njeno sapo; potem vstane in jej vlije znova nekoliko kapljic, sede in posluša . . . Zunaj se jasní; svetli dan se borí s somrakom; počasi bežé sence iz sobe, dan je. Zdravnik se dvigne olajšan. Nekoliko zdrave barve se kaže na obrazu Leničinem; sapa je prostejša, rahla; bolnica spí.

»Nevarnosti sedaj ni«, šepne kovaču, »pustita jo, naj spí; zbudi se boljša in krepkejša. Tu so zdravila, vsako uro jedno žlico. Pa mir. Morda pridem danes še jedenkrat gori; sedaj z Bogom!«

Videti je Gregorju, da se bori sam s seboj. Že je stopil bliže, kakor bi hotel podati roko bratu, ali brž se premisli; čemu bi mu podajal roko? Odločno zmaje z glavo, kakor bi hotel otresti vso slabost, in stopi k oknu.

»Kakor hočeš«, reče potem težko; »če prideš, prav; zgrešiti ne moreš sèm gori. Le pridi, če hočeš.«

Zdravnik bi še nekaj rekel, a tudi on samó zmaje z glavo in odide. Gregor se obrne od okna; neče ga videti, kadar pojde mimo; nihče ne smé reči, da bi gledal za njim. Ali hud boj mu divjá v duši; sam ne vé, kako mu je . . .

VII.

V kovačnici je Gregor zakuril velik ogenj, da se je dim kar v gostih kepah valil skozi dimnik. Iskre so švigale z ognjišča po osamelem prostoru, kjer se bode, ako Bog dá, začelo novo življenje; pri ognju je stal kovač in zamišljen držal vanj železen drog, da ga razbeli in potem jame kovati. Nov zrak se je jel gibati po zatohlem hramu; oni veliki pajek, ki je tam v kotu nad mehom razpel velikansko svojo mrežo, prilezel je osupel na dan in nepremično gledal visokega moža, ki je danes po dolgem času prvikrat zopet oblekel usnjati predpasnik, zavihal rokave in vihtil kladivo z zagorelo mišičnato roko . . . In silni udarci ob nakovalo so zveneli daleč iz borne hiše in sosedje so čudeč poslušali nenavadne glase. — »Gregor dela«, méni ta in oni; »Bog vé, kako dolgo. Nu, prav je vendar le:«

Oni v kovačnici pa kuri, beli in kuje z vso močjo, in dobro mu je pri srcu. Sam ne vé, kako je prišlo, ali dela ima nenadno precèj. Hipoma je temu in onemu kaj trebalo pri hiši in prinesel je kako staro šaro, češ: »To bi bilo dobro prekovati, Gregor; tu se je nekaj polomilo pri ključavnici, popravi, Gregor; tu se je snel železen obroč s soda, pribij ga zopet«, in tako dalje; drug za drugim je prihajal. In potem so nekoliko postajali v kovačnici in ga izpraševali to in ono, previdno, po ovinkih, in Gregor je odgovarjal, res malo na kratko in osorno, ali odgovarjal je vendar le. Da je torej prišel brat Valentin, dejali so; da je prijazen, učen mož; kako je z Leno, ali jej bode že skoro dobro; ali je že Valentin kaj bil pri njem, in več takega . . . Včasih se je še zablisnilo v očeh kovaču, zlasti če so povpraševali po Leni, ali pogoltnil je jezni odgovor, ki mu je bil že na ustnih, in odgovoril mirno, kolikor je mogel. Saj je bil sklenil, da se loti znova svojega pozabljenega posla, in če tudi dobro vé, da vse te sočutne ljudi le radovednost privaja v njegovo hišo, prav; nihče ne prihaja s prazno roko, vsakdo mu daje kaj delat, in to je dobro za prvi hip. Sčasoma se pač poleže radovednost, ali navada ostane; privadili se bodo zopet njegovi kovačnici in mu dajali zaslužka. In do zaslužka je Gregorju, do nič drugega!

Seveda, na tihem, kakor črv, gloda ga pač to, da mu je brat, zdravnik, naklonil vse to novo delo. Gregor dobro vé, da bi se nihče ne menil zanj, ko bi ne bilo Valentina v trg. In tedaj, kadar mu vstane ta misel, čuti pekočo bolečino v srcu in vrgel bi kladivo na stran, ugasil ogenj na ognjišču, uničil vso to staro in novo navlako, katero mu donašajo dobrotne roke in se vrgel na tla, pa zagrebel roké v lase z jezo in žalostjo . . . O, hudo je to, da on sam nič ne veljá ljudem, da ga mora še le drug dvigniti iz prahú in še le drug oživiti spomin na pozabljenega kovača! Vendar le za hip ga premaga to čustvo; saj vé, da je sam kriv, ako mu ni dobro! In s stisnenimi zobmi zmaje

z glavo, kakor bi se hotel otresti vse jeze, slabosti in žalosti! In pred očmi mu vstaja podoba Leničina, svetla, kakor prikazen v lepih sanjah; Gregor vé, čemu se ponižuje sam pred seboj, vé, da mu življenje ni delo brez namena. Konečno, hvaležen mora biti bratu, da je otel tisti nežni deviški cvet, na katerega je hotela pasti smrtna slana, in blagoslavljati mora spretnost zdravnikovo, ne misleč na to, kar je prej mislil z divjo jezo: da je ta spretnost ugrabljena, kakor je ugrabljen ves tisti denar, katerega je porabil Valentin v prejšnjih letih...

Stoj! Če premišlja z mirnim srcem, koliko je tedaj pač trebalo Valentinu, vidi, da je bilo ubogo malo. Oče ni bil imovit; kar mu je neslo kovaštvo, to je bilo komaj za vsakdanje potrebe, in potem, mati vedno bolehna — ne, dosti ni mogel dajati stari kovač mlajšemu sinu svojemu! Živiti bi ga moral naposled vendar le, če ne v mestu, pa doma. In malone zaničljiv nasmeh se prikaže Gregorju na ustnih: pred oči mu stopa tista nežna, slabotna postava bratova; ali bi bil Valentin za težko delo? Zemljišča ni bilo pri hiši; ali bi ga bil morda vzgojil oče tudi za kovača? Da bi potem trpela siromaštvo oba, Gregor in Valentin? Ne, dobro je bilo, da se je lotil Valentin drugega posla, in to, da se je dvignil malone sam, ob svoji moči, do tega, kar je, to je častno, kakor je častno za vsakogar, kdor si sam ustvari življenje, bodisi kakoršnokoli, da je le dostojno!

Gregor prestane z delom. Zamišljeno gleda v te blesteče iskre, ki švigajo okrog njega, v ta prasketajoči plamen, ki lije dobrodejno toploto in svetlobo po zatohlem hramu — kako vendar, da se mu ni že prej ogrelo v srcu in zjasnilo v glavi? Kako vendar, da si ni že prej izračunil, kar bi mogel našteti na prste? Tatú je imenoval brata v mislih in na glas — zdajci se sramuje te besede. Ne, tat ni bil Valentin; kar je, to je postal sam iz sebe, in on, Gregor, postal je tudi sam iz sebe, kar je: siromašen, zapuščen človek namreč. Valentin je nedolžen; ni za trohico ni zakrivil nesreče njegove. In če je ni zakrivil, čemu torej tisto divje sovraštvo, ki je klilo bujno, kakor plevel v njegovi duši že leta in leta, dokler ni prepreglo in zamorilo blažjih kalij, katere ima naposled vsak človek v srcu?

Zdajci čuti Gregor, kako se udirajo vse podstave njegovemu dosedanjemu življenju; zdaj še le vé, da je treba posloviti se z minulostjo in z resnim, vstrajnim delom začeti novo življenje, ko bi tudi ne bilo nič druzega. Da, nič druzega, ali Gregor vé, da je tudi še nekaj druzega!...

Čudni bliski mu izpreletavajo obraz; morda je plamen čara na lice. Roke se tresejo rahlo, oklepajoče težko kladivo; počasi, komaj vidno, poveša se mu glava in se naposled sklone na prsi. Gregorju se zdi, da čuje, kako glasno mu utriplje srcé; utriplje, kakor bi se siloma upiralo tisti nenavadni mehkoti, katera na vso moč sili vanje. In on je toliko slab, da se je ne more ubraniti, in zdajci — ali mu je morda priletel droben prašek v oko, in še jeden — Gregor si potegne z rokavom preko očij in se dvigne malone viharno. Ne, tega ne, to ne smé biti! Ko bi ga sedaj videl kdo — ali se mu povračajo mladostna leta, ko človeka užali vsaka malenkost tako, da mora — nič, dosti! Kladivo zazveni, kovač kuje, kakor bi hotel v železo vkovati vsa čustva, katera mu prevevajo dušo — tako, zdajci je trden; treba ni, da bi se udajal vsaki slabosti, kakor hitro potrka na zaprto srcé!

In potem prestane; dosti in pridno je delal za danes. Tema se dela po kovačnici; solnce zahaja; ogenj na ognjišču je dogorel. Gregor sleče svoj predpasnik, odviha rokave in zapusti kovačnico. Odprta je stala, Bog vé, kako dolgo; danes jo zaklene. Dobro mu dé, da sploh more zaklepati kaj — tuje svojine že dolgo ni bilo v njej. Dosti je tudi zdaj ni, ali Gregor je zadovoljen. Nihče ne more reči, da ni storil svoje dolžnosti, in čudno — danes čuti, da sme vsakomur moški pogledati v obraz, ne pa povešati glave in hoditi po stranskih potih, kjer ga nihče ne vidi.

In to je dobro: ali hudo je potikati se po samini in bežati od ljudij, kakor tat, ki nosi hudobne naklepe v duši! —

(Konec.)

Garibaldi.

(Humoreska. — Spisal J. L.)

(Konec.)

V tej zmedi se oglasi Strmičan, rekoč: »Kdor je v moji hiši in v moji službi, posluša naj moj glas! Najprej vas vprašam, ali se vam zdi resnica vse to, kar je Brenkeljček govoril?«

Rokodelca molčita videča, da morata slušati, ne pa velevati. Namestu njiju se oglasi gospodinja: »Tak človek, ki je prebredel pol sveta, ki zna brati, pisati in kaj še vse — saj je menda veliko let hodil v šolo — mora več vedeti, kakor nas eden, ki komaj edenkrat na teden pride med ljudi.«

Potegnélov se je udal osodi in pritrjuje materi, bodisi, ker nima samostojnih mislij, ali zaradi prihodnjih kolin.

Krojač opozoruje, da vojska res ni daleč, in je torej mogoče, da se je približala.

»Zakaj pa prinašajo to vest ravno taki muhasti ljudje, kakor Brenkeljček in ‚starašina‘?«

Čevljar, zaslišavši modro besedo Strmičanovo, poprime se je hlastno: »Zakaj, zakaj prav Brenkeljček, ki je ves pasji, le čevlje ima kravje?«

Morebiti bi bila šla Brenkeljčkova večerja po vodi, kajti možje postali so zopet nezaupni, ko bi ne bila Strmičanka stopila z odločilno besedo med nestanovitne može z besedami: »Brenkeljček bodi ali kravji ali pasji, jaz se nisem primožila v Strmico, da bi me tu razmesarili in spekli. Če ste previdni možje, poskrijte, kar se dá poskriti, svoje zdrave kože pa odnesite pred nočjo na varen kraj, zunaj te strehe!«

»Pametna je ta beseda!« reče krojač, »jaz bežim takoj!«

»Stoj Buc!« kliče čevljar, »jaz hodim počasi, moram naprej.«

»Počakajta no!« oglasi se hišni gospodar. »Samega me ne bodeta pustila v nevarnosti! Ako že mora biti tako, tedaj pospravimo, kar je vrednostnega, v klet, mi pa bežimo tja gori v pašnik v »trnjevi grad«, kamor nam nihče ne more slediti.«

Skleneno, storjeno. Strmičan in čevljar nosita v klet skrinje, obleko, živež, orodje, sploh vse, kar ima le kaj vrednosti. Vse to zasujeta s peskom; vrata nad kletjo pa dobro zabijeta. Mojster Buc, kot dober pešec, dobil je drugo nalogo. Šel je na pašo, kamor je bil Tone med tem odgnal živino past, z naročilom, naj nocoj ne goni živine domov, ampak prenoči ž njo v gostem smrečju pod vrhom. Skrbna gospodinja dala mu je pri odhodu tudi skorjo kruha za svojo ljubljenko »lisko«, najlepšo kravo, ki je dobivala enak poboljšek

Brata.

(Novela. — Spisal **A. Funtek.**)

(Konec.)

VIII.

Nekaj dnij pozneje, precèj zarana, pogledal je suhoten mož, stari Peter, skozi mala okna v kovačnico in videl Gregorja pri najboljšem delu. Starec hodi dosti hitro in vleče modrikaste oblake iz okovane pipe svoje, da je malone zavit, kakor v megli. Doslej ga še ni bilo v kovačnici in zato se ne more čuditi tisti hipni snažnosti, katera je kar čez noč prišla v vse prostore; okna se svetijo, kar je še celih; pred hišo vse lepo pometeno; klop popravljena. In notri v delavnici so izginile tiste goste mreže, katere so napreli umetni pajki po kotih, da so se svetile, kakor čisto zlato, kadar je solnce posijalo nanje; izginil je prah, kateri je z gosto plastjó pokrival orodje — vse snažno, lepo, domače. In če je tu in tam poknila stena, da zije ostra razpoka na nji, nič ne dé; zidanje je staro; jeden človek ne more vsemu kaj, posebno, če nima polnih pestij, da bi précej mogel zamašiti vsako razpoko, kadar se prikaže. Sevéda, Peter je vajen snažnosti v svoji hiši; Lena že skrbi za to, da se vse leskeče po nji, da se niti prašek ne more vzdržati na preprostem pohištvu; ali dobro se mu vendar-le zdi, da tudi nevajena trda moška roka skrbi tako za red, kakor skrbi roka kovačeva.

Poleg ognjišča je pomaknil nizek stolček in sedel nanj. Kovač je pač nekam začujeno vzpogledal, ko je Peter stopil v kovačnico, ali motiti se ni dal v delu. Odzdravil je na kratko in potem z vso močjo jel kovati tisti oboj, kateri se je strl na težkem voznem kolesu. Starec ga gleda mirno, kakor je to njegova navada, in kima z glavo. Naposled reče:

»Pa si priden, Gregor, da véš.«

In ko se kovač samo lahko nasmehne, nadaljuje:

»In tako je prav, Gregor. Vsakdo po svojem. Ti z rokama, drug z glavo, tretji z obojim. In lepo je gledati te iskre, kako se bliskajo okolu tebe; ne bi verjel, da moreš biti tako priden. Bog vé, da res.«

Na to umolkne. Ali kovač, dobro vedoč, da stari mož ni prišel zato, da bi gledal iskre in mu pravil, kako je priden, prestane za hip s svojim delom in reče: »»Nu, Peter, kaj je novega?««

»Novega? I tako. Leni se boljša od dné do dné. Že nekaj dnij te ni bilo, Gregor. Seveda, opravila imaš, in prav je, da imaš opravila. In prav je, da se jej boljša. Nekoliko že vstaja, da véš; dosti ne, pa vendar vstaja. In pred hišo sedí, na solncu. In brat prihaja dostikrat gledat, kako je. Dostikrat — o, dober gospod je, da véš. In prijazen, Gregor, pa vesel tudi. Tako lepo zna povedati, kar pripoveduje, da bi ga samo poslušal. Le verjemi. Ti si bolj redkih besedij; ti ne znaš tako; kako pak, vsakdo ne more.«

Gregor sam ne vé, zakaj mu starčevo govorjenje vzbuja nejevoljo. Čelo se mu zmračí, in glas je nekam trd, ko reče:

»»Tako, tako. Da vam je le všeč, Peter.««

Stari mož se nasmeje zadovoljen sam s seboj.

»O, všeč, in Leni tudi. Da véš, smejala se ni že dolgo, ali zdaj — ti ne véš, kako se smeje. Tako srebrno, dejal bi, Gregor; ti se nikoli ne smeješ tako, ker se ne moreš. Vsakdo se ne more, jaz se tudi ne. Jaz sem star; ali ko sem bil mlad, Gregor, takrat — —«

Kovačevo kladivo zazveni ob trdem železu, da starec prestrašen poskoči na svojem sedežu. Gregor ga ne vidi. S stisnenimi zobmi stoji pred ognjem in vihtí svoje kladivo z neizrečeno jezo. Kaj vé postarni mož, kakšen vihar je vzbudil v kovačevi duši? Kako bi vedel, da mu globoko v prsih zveni tisti srebrni smeh Leničin, smeh, katerega je toli rad poslušal vsikdar? Da mu zveni tako, kakor nikoli, suhotno, zamolklo? O, Gregor ne sme misliti na nič, če neče vzkrikniti od bridke bolesti . . . Ali vzkriknil ni, pač pa se je zasmejal tako rezko, obupno, da ga je pogledal Peter s širokimi očmi in odprtimi usti.

»Kaj pa ti je, Gregor?« jekne naposled. »Pusti; tako se ne smeš smejati, da véš. Ne, tako ne; to ni dobro; vesel človek se ne smeje tako.«

Kovač si potegne z roko preko čela in deje nekam mirno:

»»Kdo vam pa pravi, da sem vesel? Haha, vesel! Pa res, Peter, čemu bi ne bil vesel? O, res je tako, ta se smeje tako, oni tako; dva ne jednako —««

Starec zmaje z glavo in séde.

»Gregor, ti si čuden, da véš; tak še nisi bil. Nu, kaj ti je, ne vém. Ali vsakomur je časih tako pri srcu, da bi se smejal in jokal. Pa bodi. Ali, tako se ne smeš več smejati; zbal sem se te. Nu, zdaj si miren, sevéda; zakaj bi ne bil miren? In vesel bodi, Gregor! Jaz sem tudi, da véš. Star človek ni dostikrat, ali včasih je vendar. Glej zdravnik, tvoj brat —«

»»Kaj je ž njim?«« vzklikne kovač hripavo.

»Bog te razumi, Gregor, kakšen pa si zopet? Ali je to hudo, če mi bode odkupoval zelišča, dobra moja zelišča, da jih ne bode treba nositi v mesto na prodaj? Vidiš, Gregor, star sem; noge me nočejo dobro nositi, zato sem pa vesel, da ne bom hodil v mesto. Ali ni prav, da sem vesel, kaj?«

»»Sevéda je prav««, mrmrá kovač nestrpno.

»Nu vidiš. In Lena je tudi vesela; ali meniš, da to ni prav? In kako je prav! Lena me ima rada; ne vém, če ima še koga tako. In zato — tvoj brat je dober. In mehko srce je imel vselej, kar ga poznam. Ti ne tako, Gregor; pa nič zato. Vsakdo nima mehkega srca; Bog ni vseh ljudij ustvaril jednako. Ti ne moreš zato. Ali dober je tvoj brat; vsi pravijo, da je, in radi ga imajo vsi. Rad pomaga, komur more; tacih ljudij ni dosti. Če bi moral danes poginiti, Gregor, pa ne vém, koliko rok bi se stegnilo, da bi te rešile. In če se opotekaš, ne vém, kdo bi te prijel pod pazduho. Ali ti si močen, ti znaš dobro hoditi, jaz sem star. Meni je treba pomoči — o, tvoj brat je dober, le verjemi.«

Kovač je že zdavna stopil od ognja. Tja v kót je sedel na nizko klop, zagrebel roke v lasé in komolce uprl na koleni. Kakor iz dalje mu bijó starčeve besede na uho; toliko, da jih ume. Jedenkrat se je hotel dvigniti, da bi ne poslušal bratove hvale, ali zamolklo ječé se je zgrudil nazaj. Včeraj je bil še mehak, srcé se mu je topilo v prsih; danes čuti, da nosi kamen mesto srcá. Ali tak kamen, kamor je zarisano sovraštvo v neizbrisnih črtah! Njega ne peče, da je Valentin dober: tudi do tega mu ni, ali ga marajo ljudje, ali ne, saj se jim tako lahko prikupi vsakdo, kdor nosi gosposko suknjo, ako je le nekoliko prijazen ž njimi; ali to ga skeli, to mu jemlje življenje, da bi ona, Lena naposled mogla — — ne, dalje si ne upa misliti! Ko bi Lena, ki je tako vesela, tako srečna, kadar dohaja Valentin . . . kovač se prime za glavo,

plane s klopi, kakor obstreljen, in vihrá po delavnici.

»»Tako ne sme biti, tako ne more biti!«« ječí zamolklo. »»Če bi on, Valentin, če bi se on drznil — haha, zblaznil bom; o, Bog, ne vodi me v skušnjavo, da se ne spozabim . . . Moj brat, on je moj brat! Bog, zanesi mi —««

In zopet se zgrudi na klop.

»Gregor!« vzdiha Peter na svojem stolčku, »Bog pomagaj, kakšen pa si? Gregor, nikari, prosim te, — kaj ti je? Čuješ, jaz sem tu, Peter — Bog te razumi! Kaj počenjaš? Miruj vendar, Gregor!«

Kovač se strese. Pozabil je na Petra; mislil, da je sam v kovačnici. Zbegano se ozré po starem možu: siromak kar trepeče od strahú in groze. Sočutno stopi Gregor k njemu in reče težko:

»Nič ni, Peter. Nikari se ne bojte. Samo čudna bolečina mi je prišla; zdaj je dobro. Vse me je bolelo, kakor bi mi bil kdo trgal srcé iz života —«

»»Pa bi se jel zdraviti, Gregor««, reče Peter skrbno, »»povprašaj brata —««

Gregor udari z nogo ob tla.

»Ne govorite o njem«, vzklikne strastno, »prosim vas, Peter, o njem ne. Vi ne veste, kako mi je. O — o —« In mirneje nadaljuje, malone otožno:

»Ne, Peter, tej bolečini ni zdravila. Vsa vaša zelišča ne morejo pomagati. In nobeden človek, razen, razen — o, saj ne umejete, če bi vam tudi povedal; pustite me. Saj mi je bolje, saj sem miren. Tako, zdaj bi lahko delal zopet. Pa se mi ne ljubi, Peter, in nemara bi bil vendar-le preslab —«

»»Bled si res, Gregor —««

»Tako?« nasmeje se kovač bridko. »Kaj pak, ali vidite? In bolan, Peter, na duši bolan. Toda stoj — pojdiva; gori k vam pojdiva. K Leni moram, ž njo moram govoriti. Saj utegnete, jeli? Videl bom, kako jej je; slišal bi rad, kako se smeje. In govoriti mora z mano. Kaj ne, da bo? Nu prav, le vstanite. Pojdiva! Meni je srce prepolno, in danes hočem — — pojdiva! Peter hitro!«

In siloma tira iz hiše starega moža, ki sam ne vé, kaj bi si mislil o kovaču, ki je danes tako čuden in strašen, da nikoli takega. Gre pa vendar, poslušen kakor dete; niti govoriti si ne upa, samo z glavo maje in po strani pogleduje kovača.

»Bolan je siromak«, mrmrá sam s seboj, »če ne bi ne bil takšen,“ Bog vé, da ne!«

IX.

Gori na hribu sije solnce, da se kar leskeče belo zidovje in jemlje pogled. Po mehki travi se iskré rosne kaplje v pestrih bojah, in po zelenih vejah pojó ptiči. Nekaj kuretine pozorno stika okoli hiše in išče živeža; par golobov sedí na strehi ter zrè z rudečkastim svojim očesom zadovoljno v živi svet; stari maček meží na solncu in steza koščene ude, sam s seboj zadovoljen. Vse tako mirno in prijetno!

Zdajci se odpró vrata; Lena stopi iz hiše ter séde na klop pod dišečo jablan. Bleda je sicer, slaba od prestale bolezni, ali lahka rudečica se že kaže na polnih ustnih, in mladosten ogenj sije iz modrih njenih očij. Čudotvoren je ta sveži dišeči zrak, ki veje tu gori na hribu; malone mislil bi človek, da ni moči umreti nikomur, kdor živi v njem. In ta tihota, ta blagi mir tudi čudno dobro vpliva na bolno telo in dušo, ako je bolna komu.

Lenici ní. Če jej je huda bolezen sklonila telesne moči, duše se ni mogla dotakniti. Niti mimogredé ne. To srce, ki utriplje v deviških njenih prsih, utriplje tako prosto, bije tako mirno, kakor le komu, kdor ne pozna življenja bridkostij.

Samo na oči je včasih legla rahla megla, da gledajo nekako sanjavo; ali tako zrò često dekliške oči, brez pravega vzroka. Svet se vendar čisto zrcali v njih.

Naslonila se je ob drevó in položila roke v naročje. To nič ne dé, da je tako sama; vajena je, da deda Petra ni doma. Ali danes pride skoro; sploh se bolj drží dóma, odkar je bolna. Lena vé, da je to dosti hudo staremu možu, kateremu so se zelišča toli omilila, da ne more biti srečen, ako ne stika po njih; vé pa tudi, da bi jej nič bolj ne moglo kazati njegove ljubezni, kakor to, da ostaja domá. Gotovo; rad jo ima ded; povedal jej sicer še ni nikoli, ali rad jo ima vendar-le, to vidi iz njegovih očij, čuje iz sleharne besede. In najslabša ni taka ljubezen, ki ne išče po besedah; gotovo ne.

Doli v trg je šel k zdravniku; zelišč mu je nesel, kolikor jih je nabral in skuhal. Mož se veseli svojega zaslužka, kakor otrok. Dosti ni, ali nekaj je vendar, za priboljšek, za kupo vina in pipo tobaka. Kar je domačih potreb, tem zadošča zemljišče, kolikor ga je pri hiši, tako, da je moči živeti ne ravno razkošno, ali pošteno in zmerno. Ded ni za delo na polju, ali Lena ima dosti močí, vstrajnosti in kar je največ, tudi dosti dobre volje. Kadar je sila, takrat najme tega ali onega; saj dela vsakdo rad, če je zaslužek spodoben!

K zdravniku torej je šel. Dobrega srca je ta Valentin; Lena ga pozna od mladih let. In kako se je izpremenil! Tisto šibko telesce njegovo se je nekako okrepilo, Valentin je lep mož in učen. On jo je otel bližnje smrti — jokala bi od hvaležnosti, kajti hudo je umreti v mladosti, ko je svet tako lep, tako veselja in življenja poln. In kako dober je ž njo, kako skrben! Ali prejšnji zdravnik je bil baje tako nejevoljen, tako osoren z bolniki. Od same nejevolje in jeze je legel v grob, in nihče v trgu ni jokal po njem. To pa vé, da mora Valentina imeti vsakdo rad, kdor govori ž njim; nekaj tako — kako bi dejala brž — nekaj prikupnega ima na sebi, da človek pozabi, kdo stoji pred njim, in pozabi, da je dolgoletno duševno delo potegnilo ostro črto med njim in nekdanjimi tovariši — ta Valentin ni več naš in vendar je zopet! Naš, samo nekako drugače!

In ker je takšen Valentin, pa nikakor ne more umeti Lenica, zakaj je bil kovač, Gregor, takó ž njim. Tista rahla megla se zopet prikaže na njenih očeh, in videti je, kakor bi hotela zarudeti nežna lica. Kako je vselej zagorelo v njegovih očeh, kadar je kdo samo imenoval ime bratovo! In zaničljivo je vselej siknil med zobmi trde besede in ga imenoval hinavca, lažnika, tako, da je kar vsa duša zvenela v teh srditih besedah. Tako ne smé biti; tako ne smé govoriti Gregor! Bolí jo, da je tako divji in — glava se jej sklone — ko bi kdo drug govoril tako, ali Gregor — Gregorja ne smé slišati! V dušo se jej zaseka sleharna trda beseda njegova, in naj govorí potem o bratu ali o komurkoli . . .

Senca se prikaže na beli steni, moške stopinje se čujejo; Lenica vzpogleda, Gregor stoji pred njo. Daleč za sabo je pustil Petra, ker mu je hodil prepočasi in sam hitel naprej z bežečo nogo in težko sapo. Ko zdajci stoji pred dekletom, potegne si z roko preko očij; zdi se mu, kakor bi se bil ravnokar vzdramil iz težkih, mučnih sanj.

Kaj hoče tu gori? Kaj hoče reči temu nedolžnemu dekletu, ki ga gleda tako osuplo, malone plašno? Ali jej more razkriti vihar, ki mu raznaša prsi; ali sme pogledati to neizkušeno bitje v razpalo njegovo srce? Ničesar ne more reči, samo s silo izgovori ime: »Lenica!«

In zdajci mu je, kakor bi se odvalila vsa tista ogromna teža, ki mu je stiskala srce. Ne misleč, kaj dela, stopi pred njo in si zakrije obraz.

»Lenica!« vzklikne še jedenkrat, ali sedaj jasno, določno, »prestajati nisem mogel doli! Zapalil sem ogenj na ognjišču; pobrisal prah; osnažil dom in vse z veseljem. Ali ti véš: ogenj je bil zdavna ugasnil; prah je legel v gostih plasteh, kamor je mogel; dom se je okrušil. Zdaj ne. Delal bom, dokler ne izdihnem duše. Ali miru mi ni. Niti zmamiti me ne more delo; še hujše mislim, kadar delam. In vse zato, Lenica, ker ne vém, kaj se godi v tvoji duši. Dà, zdaj je prišlo na dan — Lena, tebe nimam. Ali tebe bi rad imel. Ali mi bodeš tovarišica v življenju? To sem hotel vprašati, zato sem moral k tebi priti — nasmej se šaljivo, kakor se znaš; vesela bodi, če moreš — — Lena — Lena!«

Ona se je dvignila s klopi in séla zopet. Vse to govorjenje jej je bilo čudno, rudečica jej je stopila v lice. Nì ona, nì kovač ne vidita, kako se je približal ded in kako ja zdajci gleda s širokimi očmi, odprtimi usti.

»Zdaj véš, Lena!« sopne znova kovač, »zdaj véš, kako mi je. In prav je, da sem ti povedal vse; laže mi je pri srcu. Zdaj mislim, da je potihnil nemir, umrl na veke. Govôri tako ali tako, miren bom. Samo tega ne reci, da brata bolj ceniš, nego mene; ne, Lena, za božjo voljo, tega ne smeš reči! To bi me umorilo . . .«

»»Ali Gregor!«« vzklikne ona očitajoče; »»Gregor, ali res ne véš, — ne!«« nasmehne se med solzami, »»tega ti ne morem povedati! Ali brata, Valentina! O, temu bom hvaležna do smrti, ali — —««

»Ali«, vzklikne Gregor iz vse svoje duše, »kaj govoriš o bratu? Ali se zame ne zmeniš? Ali ti nisem več mari? Ali nisem dosti pokazal, da ti hočem vedno dober biti? Ali mi hočeš tudi ti biti dobra — zvesta — žena?«

Ona povesi oči in prikima zarudela, kakor otrok, ko ga vprašaš.

Njemu pa se izvije takšen jasen glas iz prsij, da ga je čuti doli v trg, v goré, daleč na okoli — naj izvé vesoljni svet, kako srečen je visoki mož, ki je zaukal, kakor ne more nobeden fant na vási. In stari Peter se mora nasloniti ob zid od iznenajenja in strahú, in zapreti mora oči, da ne bi gledal sreče, kateri je bil nevidna priča. Ko pa zauka Gregor, zašegeče tudi njega nekaj po grlu, ali ust neče odpreti, dobro vedoč, da bi le raskav, ubit glas mogel izkipeti posušenemu grlu, in poleg tega — dobro je tudi, da se obrne na stran in si otare tisto svetlo solzo, katera se je prikazala v slabotnih starih očeh. Treba ni, da bi vsakdo vedel za njegovo slabost!

Tako slab in pa tako srečen še ni bil nikoli v svojem življenju! —

X.

Začujeno je pogledala Barba kovača Gregorja, ko je nekega dné prišel v Valentinovo hišo, lepo oblečen od nog do glave ter vprašal, ali je zdravnik domá.

»Moj križani Bog«, rekla je glasno in osorno. »Kaj si dejal? Če je domá, praviš? Kakó bo domá! Saj ne mine ura, da bi ga kam ne klicali, in potem pride domov, spehan, utrujen, prašen, in hitro ga pridejo zopet klicat. Gregor, jaz ne vém, ali so vsi ljudje zboleli ob jednem; ali nikoli več ni božjega mirú pri hiši. In to ti povem, Gregor, končal se bode, ako bo delal tako; tega ne prestane nì močen kmetski človek, nikar pa gospod, ki ni vajen laziti zdaj po hribih, zdaj po dolinah, in to dan na dan, da še jesti ne utegne doma. Tako ne sme biti in ne more! . . . In potem

pride domov, pa riše podobe na papir in platno, ali pa sedí še pozno v noč pri svojih knjigah, ko drugi ljudje spé, veseli, da morejo spati — on pa ne, ko je vendar tako potreben spanja, kakor dete, ki je skakalo in se drevilo ves dan. Pa neče; Gregor, ali videl boš, da ne bo nič prida iz tega. Glavo ti zastavim, da ne bo.«

Gregor je mirno čakal, kdaj prestane glasna ploha, ki se je vsula nad njegovo glavo, in s svetlimi očmi gledal starko, kako je vihrala okoli njega in vihtila z rokama. Zdajci se ustavi tik njega in reče:

»Zdaj pa še ti! Ali ni dosti, da ga drugi ljudje kličejo, da si nikoli odpočiti ne more siromak? Pa še ti. Ali si bolan, kaj?«

Gregor se nasmehne.

»»Bolan, jaz? Tako zdrav še nisem bil nikoli.««

Govoriti mora precej glasno, kajti Barba je na pol gluha.

»Nu, kaj torej? Po navadi se ne potikaš okrog brata; saj vém, kakšen si bil ž njim.«

»»Pusti to««, reče Gregor osorno. »»Ali pride skoro? To mi povej; drugega ti ni treba govoriti.««

»Tako, tako«, dé Barba strupeno, »nu, kakor hočeš. Kdaj pride, ne vém; če pa hočeš čakati, čakaš lahko; dela menda tak nimaš na izbiranje.«

Gregor jo pogleda tako srdito, da jej hipno zastane beseda; potem pa reče na kratko: »»Bom pa čakal.««

Barba molčí. Nekaj stika v omari in po strani pogleduje kovača. Za ves svet bi znala rada, po kaj je prišel. Da ni bolan, to jej je povedal sam, in tudi videti mu ni, da bi bil bolan; kaj torej? Da jej ne bode povedal ničesar, to je malone gotovo, ali zgovorna žena si ne more kaj, da ne bi poskusila znova. Zato reče po kratkem molčanju:

»Pa boš morda dolgo čakal, Gregor.«

»»Bom pa.««

»Do večera morda.«

»»Če tudi.««

»Ali če je kaj tacega, povedala bi mu morda tudi jaz lahko —«

»»Jaz tudi.««

»Ali skrivnost menda ni —«

»»Nobena skrivnost.««

»Taka, da bi je ne smel drug povedati.«

»»Pové jo vsakdo lahko.««

»Nu, zato pa«, deje ona srdito, »zato pa —«

»»Pusti, Barba««, nasmeje se Gregor dobrovoljno, »»kadar pride brat, pa pride. Jaz bom govoril ž njim, pa nihče drugi.««

Zaloputnila je vrata za sabo in odšla v kuhinjo, ali Gregor se ne briga dalje za njeno jezo. Nekoliko trenotij se ozira po strežnični sobi, kamor je vstopil, potem pa stopi v vežo. Ne da bi mu kdo branil, ali da bi srečal koga, stopa sedaj gori po stopnicah; radoveden je namreč, kakšna je ta hiša bratova.

Ni za hip mu ne pride na misel, da prav za prav nima ničesar iskati v prvem nadstropju; če hoče počakati zdravnika, naj ga čaka spodaj; gorenji prostori so mu zaprti. Ali zdi se mu, kakor bi imel nekako pravico, ozreti se po domovanju bratovem, danes, ko je prišel — dà, čemu je prišel sèm? »Hiša moja ti je odprta vsikdar, kadar prideš vanjo z odprtim srcem, drugače nikoli —« tako je dejal takrat Valentin, in teh besed ni pozabil. Razločno, kakor da jih je slišal včeraj, zvené mu po ušesih. In danes prihaja z odprtim srcem; neznano blažeče čustvo mu je podalo ključ do srčnih vrat; on prihaja, kakor mora prihajati brat k bratu! Brez jeze, brez sovraštva; roko mu hoče podati; povedati mu hoče, da se kesá vsega, kar mu je razdvajalo srce v minulih dneh; oproščenja ga hoče prositi!

In to sam od sebe in ker ga je preprosila Lena. Gregor čuti, da bi to ne bila prava ljubezen do Lene, ko bi rodnemu bratu zapiral srce. V mislih mu ga že dolgo ne zapira, danes pa mu hoče povedati tudi z besedo, s skesano besedo, kako je grešil proti božjemu zakonu, ki veleva, da treba ljubiti brata tako, kakor samega sebe. In zato, ker mu je tako praznično pri srcu, oblekel je tudi pražnje oblačilo, da bode lepo oboje, duša in telo.

In čuda: čisto nič se ni upiral, ko mu je rahlo, rahlo dozarjal sklep, kateri ga je naposled danes privedel v bratovo hišo. Tako lahko mu je pri srcu in tako mehko! Zdi se mu, da je preživel celo življenje v teh kratkih poslednjih dneh. In kakšno življenje! Nikoli bi ne bil verjel, da je tako lepo, ako mu popolnoma razgrinja svoje srcé, da se napojí z lepoto in svetlobo. Gregor je drug človek; prejšnji je umrl, in prav, da je umrl; nobene solze ne more točiti za njim! . . .

Gori v prvem nadstropju so vrata le na lahko prislonjena; skozi trepeče svetel solnčni žarek na hodnik. Gregor si ne more kaj, da ne bi odprl vrat, rahlo, prav rahlo, kakor bi se bal samega sebe; ko nekoliko zaškripljejo, ustraši se in se ozira plašno. In zdajci — nevidna moč ga žene, in predno se dobro zavé, stopi v sobo in stoji nepremično. Bele preproge visé pri odprtem oknu, skozi katero se vsipljejo solnčni žarki; poleg okna je na desni strani pisalna miza bratova, pokrita s papirji in knjigami, na levi omara za knjige; sredi sobe stojalo s polu zgotovljeno podobo, zadaj na levi postelj. Skozi odprta vrata se vidi v drugo sobo, Valentinovo lekarno. Kako lepo je todi; Gregor še nikoli ni videl tako lepega, prijetnega dóma! In ondu na stropu — Gregor ostrmi, kakor od strele zadet — ondu nad posteljo vidi postarnega moža, sivo ženo, oba, kakor živa, in oba gledata tako dobrotno nanj, da se mu kar milo stori pri srcu . . . Prekrižal je roké na prsi in zdajci dahne: »Oče, mati!«

Po dolgem času se zopet spominja roditeljev svojih; spominja tako, kakor se jih mora dobri, hvaležni sin. O, malone sovražno je včasih mislil na sivega moža; oprostiti mu ni mogel, da je skrbel tudi za Valentina in ne samó zanj. Ali sedaj ga obhaja mehko čustvo, da bi se hotel razjokati sam nad seboj in nad časom minulim . . . In on, Valentin, on je mrtvemu papirju udahnil podobo očetovo, podobo materino, katerih niti v živem srcu ni nosil starejši sin! In ko bi nikdar ne bil vedel Gregor, da je dober brat, boljši od njega, ti podobi mu govorite dovolj glasno. O, in tega brata je mogel sovražiti, sovražiti morda prav zategadelj, ker je čutil, da je boljši od njega! . . .

Kovač si udari z roko preko čela in zaječí na glas. Ustna se mu gibljejo, ali nobene besede ni iz ust. Kakor uničen pade na stol, ali očij ne more obrniti od dragocenih podob, visečih na steni. In če je sploh še bilo kaj zlovoljnih mislij v njegovem srcu, sedaj jih ni. Kar v dušo ga je zaskelel pogled očetov, materin ter požgal vse, česar ne sme nositi dober človek v sebi . . . Zdajci povesi oko in težke solze mu padajo na lice; on ne čuti ničesar in joka, joka kakor malo dete . . .

In sedaj, sedaj čuti mehko roko na rami in dvigne solzni obraz. Tu je oni, katerega je sovražil toliko, zaradi katerega je trpel toli brezumno; neslišno je stopil k njemu. In ko se mu ozre v resne, iskrene oči, tedaj plane sè stola: »Valentin! Valentin!« in ga pritiska náse, strastno, viharno, kakor bi se bal, da se izvije njegovim rokam in zbeží iz

njegove bližine... Potem ga prime za glavo in gleda dolgo, dolgo v njegove oči. Pretrganih stavkov njegovih ne bi razumel nihče, ali Valentin jih ume. Z vedrim nasmehom mu seže v roko in kima z glavo — saj je vedel, da ne more na vek trajati takó nenaravno sovraštvo!...

In ko potem brata sedita tako družno pri mizi, ko se razvije živ razgovor in se v čašah rujno vino bliska pred njima, tedaj bi nihče ne mogel misliti, da je kdaj moglo sovraštvo razdružiti ti bratovski srci!...

* * *

Dosti nimamo dostaviti svoji povesti. Iz zapuščenega dóma kovačevega je vstala lična nova hiša; vestno gospodinji Lena v nji. Stari Peter živi dvojno: doli v trgu in gori na hribu; svoje hiše nikakor ne more zapustiti popolnoma. In dasi se oglašajo stara leta, vendar še stika po hribih in išče zdravilnih zelišč Valentinu; kajti, kadar jih ne bo mogel več iskati, tedaj dojde smrt, to čuti. Ali kakor vse, pojemlje tudi ta strast; posebno pa se ne oglaša, kadar ziblje malega Peterčka na kolenih, in malone gotovo je, da prenese vso ljubezen do rastlin na to šibko rastlinico, ki je toli potrebna ljubečega vzgajanja, na rastlinico, katera sicer nima zdravilnih močij, pa vendar jasni srce in oči vsakomur, kdor jo pogleda!

Iz burkaste preteklosti Mihe Gorenjskega.

(Spisuje Tine Brdnik.)

XIV. Pri pustni zabavi.

Leta 185* je bil predpust zeló dolg. Za pustni ponedeljek se zmeni gospôda iz vse Gorenjske Doline, da se zberó zvečer na Dolgem v Ž. gostilni, kjer bo pustna zabava.

Isto popoludne se spravi Miha s svojimi prijatelji na »lojtre«, da se jih je moglo več peljati. Na polu pota zagledajo tam na travniku Štangovca, prvega občinskega svetovalca in krčmarja v »Goščavi«. Obsekaval je prav takrat par streljajev daleč od svoje hiše posekan jesen in bil je torej prav delavsko opravljen. Na nogah je imel velikanske coklje, na životu že nekoliko zavaljan jopič in na glavi táko kučmo, da mu je zakrivala skoraj vsa ušesa.

Štangovec je bil izredno visoko zrasel in širokopleč mož, da malo takih. Včasih je zaradi tega moral tudi kaj prestati. Ko je n. pr. nekega semanjskega dné v Beljaku v krčmi počasi in dolgo vstajal izza mize, zakliče mu zbadljiv rokodelski pomočnik: »No, oče, ali bodete že skoraj jenjali, do stropa ni več daleč!«

Štangovčeva krčma je bila nekdaj, ko so še navadni vozniki prevažali raznovrstno blago čez »Kóren«, redkokdaj prazna. K Štangovcu so ljudje sploh radi zahajali, ker je imel sicer neroden priimek, a vedno le pošteno vino, pa tudi gospodar sam jim je bil všeč. Mož je bil zeló prijazen in postrežljiv. Kramljal je sicer »po kranjsko«, a z gosti, ki so cikali kaj na gospoščino, tudi po nemško, dasi sta si z nemščino, ki se je je nekdaj učil v Beljaku, bila v besedi in pismu v vednem prepiru. Med drugimi je prav rad zahajal k njemu tudi Miha Gorenjski, s katerim sta si bila prav dobra. Miha je bil — rekel bi — zaupni mož očeta Štangovca. Sedaj že nekaj let ne krčmari več Štangovec.

Zagledavši raz voz Štangovca, reče Miha svojim prijateljem: »Spravimo ga